

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Філологічний факультет

Кафедра романо-германської філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»

на тему

**«ВІДТВОРЕННЯ ФУНКЦІЙ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В
ОПОВІДАННІ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА «ПІСТРЯВА СТРІЧКА»»**

Виконала:

студентка II курсу, групи ІФ-63

спеціальності 035 Філологія

спеціалізації 035.041 «Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська»

Ткачук Тетяна Василівна

Керівник:

канд. філол. наук, доц. кафедри

романо-германської філології РДГУ

Константинова О.В.

Рецензент:

канд. філол. наук, доц. кафедри

практики англійської мови Волинського національного

університету імені Лесі Українки

Одарчук Н.А.

Рівне – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЕКСПРЕСИВНИЙ СИНТАКСИС АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	
1.1 Феномен «експресії» та «експресивного синтаксису» у лінгвістиці.....	8
1.2 Типологія засобів експресивного синтаксису в англійській мові.....	15
1.3 Синтаксичні проблеми перекладу англійського художнього тексту українською мовою.....	17
Висновки до Розділу I.....	20
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В ОПОВІДАННІ «ПІСТРЯВА СТРІЧКА» АРТУРА КОНАН ДОЙЛА	
2.1. Скорочення вихідної моделі речення в оповіданні.....	22
2.1.1. Еліптичні речення. Замовчування. Непоширені речення. Безсполучниковий зв'язок.....	24
2.1.2. Номінативні речення. Безсполучниковий зв'язок. Мовна парцеляція.....	31
2.2 Розширення вихідної моделі речення в творі.	
2.2.1 Повтор. Полісиндетон.....	35
2.2.2 Паралельні конструкції.....	38
2.3 Зміна порядку слів як засіб експресивного синтаксису.....	40
Висновки до Розділу II.....	44
РОЗДІЛ 3. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В ОПОВІДАННІ «ПІСТРЯВА СТРІЧКА» АРТУРА КОНАН ДОЙЛА	
3.1 Експресивно-стилістична основа перекладу художніх творів.....	46
3.2 Способи перекладу українською мовою засобів експресивного синтаксису, оснований на скороченні вихідної моделі речення.....	53
3.3 Переклад українською засобів експресивного синтаксису, оснований на розширенні вихідної моделі речення.....	59
Висновки до Розділу III.....	64
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

АНОТАЦІЯ

Ткачук Т.В. Відтворення функцій експресивного синтаксису в оповіданні Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка».

Наукова робота на здобуття ступеня «магістр» за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)». – Рівне, РДГУ. – 2020.

Науковий керівник – Константінова О.В., канд. філол. наук, доц.

Магістерську роботу присвячено проблемам передачі функцій експресивного синтаксису англomовного художнього твору в українському перекладі. Теоретичний розділ висвітлює поняття «експресія» та «експресивний синтаксис». Розглядаються особливості англomовної художньої літератури та аспекти її перекладу, зокрема, проаналізовано теоретичні підходи до перекладу експресивного синтаксису у художній літературі. У другому розділі розглядаються одиниці експресивного синтаксису та їх функції в оповіданні «Пістрява стрічка» Артура Конан Дойла. У роботі виокремлено такі моделі скорочення вихідного тексту як еліптичні речення, замовчування, непоширені речення, безсполучниковий зв'язок, номінативні речення, мовна парцеляція, а також такі моделі розширення вихідного тексту як повтор, полісиндетон, паралельні конструкції. У третьому розділі шляхом зіставного аналізу вихідного та цільового текстів проаналізовано особливості відтворення досліджуваних синтаксичних одиниць у стилістичній експресивній функції в українському перекладі Миколи Дмитренка. Висновки роботи засвідчують, що задля збереження експресії твору на синтаксичному рівні перекладач іноді змінює тип синтаксичної конструкції, або вдається до граматичних, синтаксичних і стилістичних трансформацій.

Ключові слова: експресія, експресивний синтаксис, еліптичні речення, замовчування, непоширені речення, безсполучниковий зв'язок, номінативні речення, мовна парцеляція, повтор, полісиндетон, паралельні конструкції.

ABSTRACT

Tkachuk T.V. Rendering the functions of expressive syntax in *The Adventure of the Speckled Band* by Arthur Conan Doyle.

The research work to obtain a Master Degree in the Speciality 035 Philology, Specialization 035.041 Germanic Languages and Literatures (translation included, first language – English). – Rivne, Rivne State University of Humanities. – 2020.

Supervisor – Olena Konstantinova, Ph.D. in Philology, Assistant Professor.

The research work is devoted to the problems of transferring the functions of the expressive syntax of an English-language fiction text in Ukrainian translation. The theoretical section covers the concepts of "expression" and "expressive syntax". Peculiarities of English-language fiction literature and aspects of its translation are considered, in particular, theoretical approaches to the translation of expressive syntax in fiction are analyzed. The second section discusses the units of expressive syntax and their functions in Arthur Conan Doyle's story "The Adventure of the Speckled Band". The work singles out such models of source text reduction as elliptical sentences, omission, unextended sentences, conjunction, nominative sentences, language parcelling, as well as such models of source text expansion as repetition, polysyndeton, parallel constructions. In the third section, by means of a comparative analysis of the source and target texts, the peculiarities of the reproduction of the studied syntactic units in the stylistic expressive function in the Ukrainian translation of Mykola Dmytrenko are analyzed. The conclusions of the work show that in order to preserve the expression of the work at the syntactic level, the translator sometimes changes the type of syntactic construction, or resorts to grammatical, syntactic and stylistic transformations.

Keywords: expression, expressive syntax, elliptical sentences, omission, unextended sentences, conjunction, nominative sentences, language parcelling, repetition, polysyndeton, parallel constructions.

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена тенденцією до комплексного дослідження експресивного синтаксису, а саме стилістико-синтаксичні засоби експресивності в оповіданні детективного жанру які, трансформуючи синтаксичні одиниці, суттєво змінюють семантику художнього слова.

Експресивність тексту художньої літератури - категорія багатопланова. Як відомо, природа художнього тексту двоїста: вона одночасно є формою існування мови і витвором мистецтва. Вона від початку властива і визначається сутністю мистецтва - не тільки висловлювати той чи інший зміст, але, головне, відображати почуття і переживання людини, звертатися до почуттів людини, пробуджувати в ньому емоційну реакцію на прочитане - любов і ненависть, радість і смуток, гордість і сором і т.д., тобто співпереживати.

Людина отримує з творів художньої літератури величезний відсоток знань про навколишній світ, про життя. Вона вбирає в себе величезну кількість емоцій, переданих автором. На відміну від музики або живопису, орієнтованих практично повністю на надання емоційного і естетичного впливу шляхом безпосереднього впливу на органи слуху і зору, художня література в переважній більшості випадків надає цей вплив через повідомлення певної інформації. У художньому тексті будь-яке повідомлення стає фактом мистецтва, причому світ в художньому тексті відбивається, вельми специфічно: те, що постає в тексті як реальність, є насправді плід уяви письменника, створений ним конструкт.

Будь-який автор має свій власний художній стиль. Художній стиль знаходить застосування в художній літературі, яка виконує образно-пізнавальну та ідейно-естетичну функцію. Питання вивчення художнього тексту є складним і багатоаспектним, і його слід розглядати в комплексі з такими поняттями, як «мовна особистість автора», «творчий задум», «структурна організація».

Розглядаючи питання про естетичну функцію, слід зазначити, що дане поняття останнім часом все більше уваги привертає лінгвістів. Естетична функція оформляється всієї семантико-синтаксичною структурою тексту. За допомогою естетичної функції мова перетворюється. В цілому всі синтаксичні

засоби так само, як засоби інших мовних рівнів, підпорядковані одній меті - створенню загальної образності художнього мовлення. Структура художнього тексту не підпорядковується загальним логічним законам, які притаманні науковому тексту. Специфіка мови художнього тексту полягає в особливій організації різних мовних засобів. Мова художньої літератури має художньо-естетичними якостями.

Англомовні художні твори мають свої відмінні мовні особливості. Особливості мови англомовної художньої літератури в цілому визначаються кількома факторами. Йому притаманна широка метафоричність, образність мовних одиниць майже всіх рівнів, в тому числі і синтаксичних. Зміст художнього твору - це «все, що займає, хвилює, радує, засмучує, тішить, мучить, заспокоює, тривожить, словом, все, що складає зміст духовного життя ...».

Отже, художній текст можна розглядати як сукупність естетичних мовних дій, що представляють когнітивне простір мовної особистості. У зв'язку з чим, мовна особистість являє собою унікальну національно-культурну модель носія певної мови. У художньому тексті передається будь-яка інформація. Інформація може бути інтелектуальна, емоційна і естетична. Всі ці види інформації передаються через раціональне, емоційний вплив на читача. Дана дія досягається за допомогою мовних засобів усіх рівнів. Універсальними методами здійснення будь-якого англомовного художнього тексту є лексичні та синтаксичні виражальні засоби, а також стилістичні прийоми. Художній текст - це особлива форма комунікації. Характер комунікації художнього тексту відрізняється від характеру комунікативності природної людської мови.

Стилістичні особливості синтаксису розглядали в своїх фундаментальних працях Ш. Баллі, В. Виноградов, О. Потебня, О. Шахматов, О. Пешковський та ін. Стилістичний синтаксис і фігури експресивного синтаксису в художніх текстах на матеріалі різних мов досліджували Н. Арутюнова, І. Гальперин, В. Кухаренко, Н. Сологуб, М. Пилинський А. Загнітко, К. Шульжук, О. Пономарів, Ю. Арешенков, Л. Мацько та ін.

Об'єкт дослідження: Структурні та функційні особливості експресивного потенціалу англomовних синтаксичних засобів в оповіданні «The Adventure of the Speckled Band» Артура Конан Дойла.

Предмет дослідження: Способи перекладу одиниць експресивного синтаксису в оповіданні «The Adventure of the Speckled Band» українською мовою.

Мета дослідження: дослідити функції експресивного синтаксису в оповіданні Артура Конан Дойла «The Adventure of the Speckled Band» та перекладацькі рішення Миколи Дмитренка, застосовані для їх відтворення українською мовою («Пістрява стрічка»).

Матеріалом дослідження є оригінальний текст оповідання Артура Конан Дойла «The Adventure of the Speckled Band» та його український переклад «Пістрява стрічка», здійснений перекладачем Миколою Дмитренком. З тексту оповідання і його перекладу було дібрано синтаксичні **одиниці** експресивного синтаксису.

Завдання дослідження:

1. Дослідити феномен «експресії» та «експресивного синтаксису» у лінгвістиці.

2. Вивчити типологію засобів експресивного синтаксису в англійській мові та синтаксичні проблеми перекладу англійського художнього тексту українською мовою.

3. Виокремити скорочення вихідної моделі речення в оповіданні, еліптичні речення, замовчування, непоширені речення, безсполучниковий зв'язок, номінативні речення, безсполучниковий зв'язок, мовна парцеляція, зміна порядку слів як засіб експресивного синтаксису.

4. Дослідити перекладацькі рішення Миколи Дмитренка і визначити способи перекладу, застосовані ним для відтворення функцій експресивного синтаксису в оповіданні Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка» українською мовою.

Методи дослідження. Для виконання завдань і досягнення мети магістерського дослідження було застосовано наступні методи: метод аналізу та синтезу для відбору релевантного теоретичного матеріалу; індуктивно-дедуктивний метод для спостереження, опису та класифікації експресивних синтаксичних одиниць; інтерпретаційно-текстовий метод для опису смислів, актуалізованих синтактико-стилістичними маркерами; порівняльний перекладознавчий аналіз для виявлення способів перекладу досліджуваних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній вивчено синтаксичну специфіку втілення авторського задуму та здійснено цілісне дослідження відтворення функцій експресивного синтаксису в оповіданні Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка».

Практичне значення роботи полягає у можливості використання одержаних результатів у підготовці нормативних курсів з теорії та практики перекладу, стилістики англійської мови, порівняльної стилістики, при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт.

Апробація матеріалів дослідження. Результати наукової роботи пройшли апробацію під час семінарів із переддипломної практики, на щорічній звітній науковій конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти РДГУ за 2020 рік, а також у публікаціях:

1) *Функції експресивного синтаксису в оповіданні Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка».* Проблеми лінгвістичної семантики: IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21 листопада 2019 року). Збірник матеріалів. – Рівне : РДГУ, 2019. – С.192-194.

2) *Відтворення функцій експресивного синтаксису в оповіданні Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка» українською мовою.* *Studia Philologica* : зб. студент. наук. праць / редколегія: О.В. Деменчук, О.В. Константінова, О.І. Павлова [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2020. – Вип. 4. – С.137-145.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЕКСПРЕСИВНИЙ СИНТАКСИС АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

1.1. Феномен «експресії» та «експресивного синтаксису» у лінгвістиці

Проблема вивчення експресивного потенціалу синтаксичних засобів мови належить до актуальних в сучасній лінгвістиці, оскільки відображає сучасні тенденції розвитку мовної системи: рух до демократизації, стирання кордонів між письмовою та розмовною мовою, інформаційна компресія, аналітизм.

Сьогодні експресивність розглядається в ряду базових мовних функцій, поряд з комунікативною, когнітивною та іншими функціями, і зазвичай розуміється як «здатність висловлювати емоційний стан мовця, його суб'єктивне ставлення до позначення предметів і явищ дійсності» [52, с. 24].

Дудик П.С. наголошує, що «Виокремлення в лексиці літературної мови емоційних, емоційно-експресивних лексем здійснюється не за власне мовною ознакою, а за почуттєвою, тобто позамовною, ознакою. Номінативне словосполучення «емоційна лексика» є відносною термінологічною назвою, бо кожне слово (поле, вікно, зелений, читати тощо) може стати в певному реченні, контексті емоційним, набути виразної почуттєвості. Існують, однак, дві основні умови, за яких слова можуть ставати виразниками позитивної чи негативної емоційності, почуттєвості: 1) слово само по собі має таку індивідуальну сутність, яка дає йому змогу виражати певне почуття, емоцію. До них належать:

— слова, яким властива органічна емоційність: позитивна або негативна;

— похідні слова, в лексичне значення яких емоційність (позитивна чи негативна) привноситься афіксом (префіксом, суфіксом або обома цими частинами слів одночасно);

— слова дитячого мовлення, здебільшого позитивно забарвлені.

2) залежно від контексту (в писемному мовленні) або ж від конкретної ситуації (в усному мовленні) будь-яке емоційно нейтральне чи емоційно забарвлене слово може вживатись неоднозначно, набувати різної емоційності, навіть протилежної порівняно з тією, яка найчастіше об'єктивно (позаконтекстно й позаситуативно) йому властива. [25]

Поняття експресивності синтаксису тісно пов'язане з категоріями емоційності і емотивності, які, в свою чергу, пов'язані з поняттями оцінковості, образності, модальності. Проблема диференціації даних категорій має давню історію, її постановку зазвичай пов'язують з іменами Ш. Баллі, який розглядав поняття суб'єктивності в мові, співвідношення інтелектуальної та афективної сфер мови, у вітчизняній лінгвістиці - Є. М. Галкіної-Федорук, яка розмежовує поняття експресії та емоційності. У наступні роки увагу лінгвістів до конотативних аспектів значення мовних одиниць визначило появу різних концепцій і підходів до вирішення проблеми співвідношення понять «емоційність», «експресивність», «оцінність» і ін.. [22].

В цілому ряді сучасних робіт пропонується аналіз різних трактувань і підходів, а також власне бачення проблеми, наприклад, С.В. Коростова, визначаючи місце емотивності в ряду близьких понять, пише: «Термінологічна різноманітність в системі засобів вираження категорії емотивності і в номінації самої категорії пов'язана з різними підходами до дослідження, що і визначило синонімічність понять «емотивність»- «емоційність» - «експресивність»- «оцінність» - «модальність» [32, с.91].

Г.Н. Ленько, проаналізувавши такі поняття, як емотивність, емоційність, експресивність, оцінність і образність, робить висновок, що «дані поняття не синонімічні і їх слід розмежовувати» [36, с. 90].

У статті А.Б. Зотової пропонується наступне рішення: «...« емоційність »і« експресивність »- дві тісно взаємопов'язані, але не тотожні категорії. Поняття «експресивність» за змістом ширше поняття «емоційність». Подібне трактування експресивності найбільш загальноприйнята, сходиться до робіт Е.М. Галкіної-Федорук, згідно з якою експресія в найширшому сенсі розуміється як посилення впливає сили мовної одиниці [22, с. 90].

В.Н. Телія, розмежовуючи поняття емотивність і експресивність, розглядає експресивність «не як властивість окремих одиниць, а висловлювання в цілому; експресивність виражається інтонаційною структурою і, відповідно, окличною формою речення» [47, с. 142].

Дійсно, найбільш яскраво експресивність проявляється на синтаксичному рівні, хоча і інші мовні одиниці, особливо лексеми, здатні утримувати різні експресивні конотації. Ще в 30-ті роки ХХ століття академік В.В. Виноградов висунув поняття суб'єктно-експресивних форм, які були засобами експресивної образотворчості [21].

Експресивна зображальність в синтаксисі розумілася як певний художній прийом, виражений на формально-синтаксичному рівні. Ідеї В.В. Виноградова отримали свій розвиток, наприклад, Г.М. Акімова зауважує: «... точний переклад самого слова експресія -« вираз », що викликає думку про експресивності мовних засобів як про їх виразні можливості, тобто спеціальні стилістичні прийоми» »[4, с. 15].

Згодом з'явилися терміни «експресивний синтаксис», «експресивні синтаксичні конструкції», «засоби експресивного синтаксису». У роботі «Активні процеси в сучасній мові» Н. С. Валгіна зазначає стійкість і одночасно рухливість синтаксису як розділу граматики, завдяки чому відбуваються зміни в лексичній системі мови. У синтаксисі, як і в інших розділах мови, стала проявлятися тенденція до аналітизму [16].

Зокрема, К.Ф. Шульжук у своєму підручнику «Синтаксис української мови» наголошував на тому, що «Синтаксис мови — це сукупність наявних у мові закономірностей, що зумовлюють побудову та функціонування синтаксичних одиниць, а предметом синтаксису в сучасному мовознавстві є система синтаксичних одиниць, їх структура і семантика, синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення тощо». [55]

Синтаксичні конструкції стали розчленованими, зв'язок - ослабленим, що призвело до підвищення ролі контексту, а це, в свою чергу, призвело до стислості речень і їх смислової ємності.

Синтаксичні конструкції зменшилися в розмірах, стали можливі різні відчленування компонентів, що порушують традиційні «кордони» речення. Експресивність стала проявлятися в самій граматичній структурі, конструкціях, синтаксичних побудовах, а не в окремих лексемах.

На думку Г.М. Акімової, «експресивні конструкції збагачують синтаксичну систему, так як в неї входять нові структури, які стають стилістично нейтральними, але конструктивно відрізняються від свого прототипу». Прототипом вважає конструкції розмовної мови. Свого часу Н.Ю. Шведова відзначала вплив на письмове монологічне мовлення структурних характеристик діалогу, виділяла два ступені входження розмовних конструкцій в письмову мову [4].

На першому місці розмовна конструкція сприймалася як щось чужорідне по відношенню до писемного мовлення, на другому ступені вона, зберігаючи свою розмовну забарвленість, ставала одним з елементів писемного мовлення.

Г.Н. Акімова, розвиваючи ідею «ступеневого» входження розмовних конструкцій в письмову мову, виділяє три ступені. На першій - розмовні конструкції існують як імітація розмовної мови, але їх не можна порівняти з живою мовою, для якої характерні нечіткі межі, різні вставні конструкції, повтори, неприйнятні для письмових форм мови. На другому ступені розмовні конструкції з'являються в авторській мові, як правило в публіцистичних текстах [4].

Саме на цьому етапі, на думку Г.М. Акімової, і створюються експресивні синтаксичні конструкції, так як, стаючи елементом художньої мови, вони використовуються насамперед з метою впливу на читачів. На третьому щаблі через високі частотності вживання тієї чи іншої конструкції в одному зі стилів мови відбувається нейтралізація її експресивного відтінку [4].

Таким чином, експресивні синтаксичні конструкції писемного мовлення мають в своїй основі розмовний субстрат, їх широке використання в художніх і публіцистичних текстах відображає основні тенденції розвитку сучасної української мови - зближення письмової та розмовної мови, посилення рис аналітизму.

Досить широко поширений підхід до експресивності як до синтаксичного феномену. Короткий огляд наукових джерел з проблем експресивного синтаксису дозволяє виявити різні підходи до визначення поняття. З одного

боку, без співвіднесення з семантичним змістом, синтаксичну експресивність визначають як «властивість синтаксичних форм збільшувати прагматичний потенціал висловлювання понад тієї міри, яка досягнута лексичними значеннями елементів, які наповнюють ці синтаксичні форми» [50], з іншого боку, при конкретизації цього поняття розцінюють дану категорію як «вираження в реченні емоційних проявів і вольових зусиль мовця» [39], або як «здатність синтаксичної конструкції посилювати як прагматичну, так і власне граматичну інформацію, закладену в висловлюванні або в будь-якому його компоненті» [50].

У роботі «Нариси з експресивному синтаксису» Е.М. Березівська виявила ряд проблем, які, на її думку, є актуальними для експресивного синтаксису:

- 1) довжина речення як експресивний фактор;
- 2) стилістична роль абзацу та складного синтаксичного цілого;
- 3) афективний потенціал пунктуації;
- 4) експресивний синтаксис як складова індивідуального стилю;
- 5) синтаксичні фігури і їх стилістичні функції [12].

Не менш актуальним залишається питання про синтаксичні конструкції, що мають і постійно реалізують експресивний потенціал. Бао Хун в монографії «Експресивні засоби синтаксису в структурі тексту» підкреслює, що «експресивна синтаксична одиниця - це варіант, модифікація деякої нейтральної інваріантної синтаксичної одиниці. При сприйнятті тексту відбувається співвіднесення кожного конкретного пропозиції з якоюсь абстрактною моделлю ... Чим більша відмінність даного конкретного речення від цієї моделі, тим імовірніше, що воно буде сприйнято читачем як експресивне». Дійсно, експресивність висловлювання сприймається тільки на тлі нейтральних в цьому плані конструкцій.

Сучасні вчені, звертаючись до питань експресивного синтаксису, намагаються виявити загальні принципи і закономірності, які лежать в основі побудови експресивних синтаксичних конструкцій. На думку Г.М. Акімової, «загальним структурним підставою є синтагматична розчленованість»: тенденція до аналітизму в сучасній літературній мові призводить до

синтаксичного розчленування або ослаблення синтагматичних зв'язків, і ця розчленованість синтаксичного ланцюга є структурною основою, на базі якої розвивається експресивний синтаксис [3, с. 111].

А.П. Сковородников описує ряд фігур (еліпсис, антиеліпсис, повтор, парцеляції), виходячи з принципів економії і надмірності в мові. Він призводить інвентар експресивних конструкцій, демонструє їх використання в різних стилях сучасної мови [45].

Е.М. Березівська співвідносить, так чи інакше, все явища експресивного синтаксису з принципом симетрії, відзначаючи, що поняття симетрії поєднується з поняттям асиметрії і утворює з ним певну єдність [12]. Ю.М. Скребнев будує свою класифікацію фігур не по одному принципу, а враховує цілий ряд ознак, виділяючи парадигматичні та синтагматичні засоби, які характеризуються експресивністю [39].

Таким чином, можна констатувати той факт, що в сучасній лінгвістиці немає єдиного підходу до визначення сутності та обсягу поняття «експресивні синтаксичні засоби», не існує єдиної класифікації експресивних синтаксичних побудов.

Г.Н. Акімова відзначає: «... багато ще буде розкрито, тим більше, що обсяг кожного із зазначених явищ ще не встановлений і часом трактується неоднозначно». Затвердження про відкритість системи експресивних синтаксичних засобів (як, втім, і експресивних мовних засобів в цілому) не знімає, на наш погляд, проблему виявлення і визначення списку експресивних синтаксичних конструкцій. Вважаємо, що найбільш повна на сьогоднішній день класифікація запропонована в роботі Г.М. Акімової, яка, виділяючи синтагматичну розчленованість в якості основної типологічної ознаки, до експресивним синтаксичним побудов відносить сегментовані конструкції, лексичний повтор з синтаксичним поширенням, питально-відповідні конструкції в монологічного мовлення, ланцюжки номінативних речень, вставні конструкції [2].

Системність типологічного опису передбачає виділення ряду критеріїв для класифікації, в зв'язку з чим бачимо необхідність деякого уточнення і доповнення запропонованого списку конструкції. Перш за все мова йде про такий «традиційний» експресивний прийом, як повтор.

Лексичний повтор навіть в умовах синтаксичного поширення залишається повтором лексем, вважаємо, що треба говорити про власне синтаксичний повтор, під яким розуміється повтор синтаксичних структур і розташування їх частин - тобто, те, що прийнято відносити до «синтаксичного паралелізму». Безумовно, список експресивних засобів необхідно доповнити спеціальними інтонаційними конструкціями, які призначені для вираження різного роду модальностей, почуттів, волевиявлення, а саме спонукальними, окличними реченнями, риторичними питаннями і вигуками. Більш того, якщо застосовувати «польовий» принцип до опису експресивних конструкцій, то саме зазначені - «традиційні», найбільш уживані в мові засоби синтаксичної експресії - будуть знаходитися в центрі польової структури. На периферії поля, на наш погляд, розташовуються «розчленовані» конструкції, характерні для сучасного «актуалізованого» типу прози, в першу чергу, парцелювання і сегментовані побудови.

Хотілося б підкреслити, що потреба у виявленні та визначенні інвентарю експресивних синтаксичних засобів обумовлена не тільки теоретичними проблемами лінгвістики, а й завданнями конкретного лінгвістичного опису.

Аналіз особливостей функціонування експресивних конструкцій в текстах різних стилів і жанрів пропонується в цілому ряді сучасних досліджень різного рівня - від студентських робіт до дисертаційних досліджень. У зв'язку з чим вивчення експресивних ресурсів мови представляється досить актуальним напрямком в області лінгвістичних досліджень, більш того, подібні дослідження вносять свій внесок у вивчення сучасних тенденцій розвитку сучасної української мови.

1.2. Типологія засобів експресивного синтаксису в англійській мові

У цій роботі ми пов'язуємо експресивність з функцією впливу на адресата і посиленням комунікативного наміру, і, слідом за Р.Р. Чайковським, розуміємо експресивність в синтаксисі як «властивість синтаксичних форм збільшувати прагматичний потенціал висловлювання понад міру, яка досягнута лексичними значеннями елементів, що наповнюють ці синтаксичні форми [50, с. 196]. .

На думку Е.С. Баскакової, синтаксична експресивність полягає в здатності конструкції деавтоматизувати сприйняття читачів, виділятися в мовні ланцюги [10, с. 10]. Отже, до засобів експресивного синтаксису будемо відносити синтаксичні структури, які виділяються в дискурсивному фрагменті синтаксису в англійській мові і тим самим посилюють прагматичний вплив на адресата.

Аналіз засобів експресивного синтаксису, використовуваних в англійській мові художньому дискурсі, дозволив виділити три основні групи таких: експресивні засоби, пов'язані з ускладненням синтаксичної структури, експресивні засоби, пов'язані з відходом від граматичної норми, і дискурсивні експресивні засоби.

Почнемо з розгляду прикладів першої групи. Сюди ми віднесли випадки, в яких мовець використовує ускладнену структуру або структуру, що є результатом модифікації більш простого речення. Сюди в першу чергу можна віднести емфатичні конструкції з розщепленням. Розщеплені речення (cleft sentences) в структурному плані є складнопідрядне речення, а в семантичному плані є варіантом простого речення. Таким чином, можна говорити про те, що розщеплені речення є більш складною структурою в порівнянні з простим реченням, що описує ту ж комунікативну ситуацію. Експресивність таких конструкцій полягає у виділенні окремих елементів висловлювання і зміщення смислового фокуса.

Можна відзначити, що в художньому дискурсі такі структури виконують не тільки функцію виділення, але і впливають на прагматику всього висловлювання.

Далі, до засобів експресивного синтаксису, як ми вважаємо, слід віднести відносні речення з єднальним зв'язком.

З формальної точки зору відносні підрядні з єднальним зв'язком являють собою складнопідрядне речення. Однак зв'язок між головним і підрядним реченнями носить скоріше сурядний, ніж підрядний характер. Таким чином, двоїстий характер синтаксичного зв'язку і неясний граматичний статус структури в цілому, дозволяють говорити про її ускладненому характері і, як наслідок, експресивних властивостях.

Варто додати, що структури з парентетичними висловлюваннями також можна віднести до засобів експресивного синтаксису. Як зазначає О.В. Александрова, вступні елементи «порушують» і «руйнують» лінійні синтаксичні зв'язку в реченні. Крім того, парентетичні висловлювання перемикають увагу адресата на інший фрагмент дискурсу, інакше кажучи, деавтоматизують сприйняття адресата [5, с. 42].

При цьому, під нормою будемо розуміти нейтральний, прямий порядок слів. Експресивність даних структур пов'язана з порушенням очікуваного порядку розгортання дискурсу, завдяки чому вони виявляються виділеними в мовної ланцюга.

Особливістю їх вживання в діалозі є їх високий прагматичний потенціал, тому що вони передають цілий діапазон імпліцитних смислів: загрозу, сарказм і т.д.

До цієї групи ми включили висловлювання зі зворотним порядком слів, висловлювання з емоційним і висловлювання з умовчанням.

Замовчування, як комунікативна інтенція, може використовуватися практично в будь-якому фрагменті дискурсу. В даному випадку використання ізольованого дискурсивного маркера говорить про високий прагматичний потенціалі риторичної фігури умовчання.

Деякі дослідники не відносять такі конструкції до інверсії в зв'язку з тим, що порядок проходження головних членів речення залишається незачепленим.

Нарешті, перейдемо до розгляду дискурсивних засобів експресивного синтаксису. До цієї групи ми включили приклади, в яких експресивність проявляється в межах розгорнутих дискурсивних фрагментів, а не в рамках окремих висловлювань. Зібраний матеріал дозволяє виділити наступні типи дискурсивних засобів створення експресії: ініціальні союзи, діалогічний повтор і парцеляція.

Діалогічний повтор є висловлювання, яке містить у своїй структурі компонент репліки, що послужила стимулом. На відміну від повтору як художній прийом, діалогічний повтор спрямований на посилення комунікативного наміру мовця і створення відповідної тональності комунікації.

Незважаючи на заборону нормативних граматик, частотність ініціальних сурядних сполучників у художніх текстах дуже велика. Ініціальні союзи, як правило, служать для виділення правого контексту. Як видно з прикладу, за відсутності сполучника обидва висловлювання були б представлені як рівнозначні. Експресивні функції парцельованих конструкцій схожі з функціями ініціальних спілок. Парцельоване висловлювання являє собою комунікативний варіант не парцельованої структури. При цьому, вживання обумовлено виділенням інформаційно важливого, з точки зору автора, елемента інформації і посиленням ілюктивної сили висловлювання.

Отже, вживання засобів експресивного синтаксису в діалогічному дискурсі обумовлено інтерактивною природою діалогу і емоційними реакціями комунікантів. На відміну від вживання експресивних засобів, для створення образності тексту, вживання експресивних синтаксичних структур має прагматичну спрямованість і пов'язане з комунікативною інтенцією мовця і передачею додаткових прихованих смислів.

1.3. Синтаксичні проблеми перекладу англійського художнього тексту українською мовою

Вираз емоційного стану персонажів - одна з головних рис, що відрізняють художню літературу від інших літературних напрямів. Дослідження емотивних прийомів, якими володіють англійська й українська мови на рівні синтаксису,

як можуть бути використані ці прийоми при перекладі з однієї мови на іншій – це питання цікавить не одне покоління лінгвістів.

У будь-якому перекладі головним показником є передача інформаційного змісту тексту, що перекладається. Без відтворення змістової інформації не можна буде здійснити передачу всіх інших її видів і характеристик (стилістичних, функціональних, стильових, соціолокальних, емоційних тощо). Це відбувається тому, що на інформацію змісту нашаровується весь додатковий зміст компонентів повідомлення.

Як зазначає О.В. Александрова в своїй роботі, присвяченій проблемам експресивного синтаксису, хоча автор при створенні твору найменше думає про вживання тих чи інших конкретних синтаксичних конструкцій, розгляд цих конструкцій шляхом аналізу тексту дозволяє встановити лінгвістичні основи його виразності [6, с. 97-98].

Іншою важливою складовою емотивного потенціалу тексту на синтаксичному рівні є препозитивне положення емотивних складових по відношенню до неемотивних елементів [27, с. 72].

Серед емотивного синтаксису С.В. Іонова в своєму дисертаційному дослідженні особливо виділяє конструкції, наближені за своєю будовою до зворотів розмовної мови: еліптичні речення, приєднувальні і парцельовані конструкції, різні типи повторів [31, с. 73].

Однак для того щоб визначити, які синтаксичні складові емотивного потенціалу тексту заслуговують найпильнішої уваги з боку перекладача художніх текстів, слід врахувати специфіку художнього перекладу як особливого виду перекладацької діяльності.

Видатні перекладачі, такі як В.А. Кухаренко і С.А. Кузьмічев підкреслюють, що мета художнього перекладу, а саме емоційний вплив на читача, обумовлює необхідність здійснення перекладацьких трансформацій, найчастіше вимагають відхилення від максимально можливої смислової точності [33; 34].

Тому крім перерахованих вище синтаксичних складових емотивного потенціалу тексту, загальних для англійської та української мов, необхідно проаналізувати кілька очевидних відмінностей (проявів емотивного синтаксису, характерних для однієї мови, але не характерних для іншої), які найчастіше вимагають перекладацьких трансформацій або самі є поширеним проявом перекладацької трансформації .

Перш за все слід згадати різні види інверсії (зміни стандартного порядку слів у реченні) - властивості, на яке в аналітичному порівнянні англійською мовою падає помітно більший емотивний акцент, ніж в синтетичній українській.

Специфічною різновидом інверсії присудка можна назвати властиву англійській емотивну синтаксису конструкцію з попереднім присудку власною мовою "there", зазвичай застосовується для передачі різкої зміни емоції або для опису інтенсивного, стійкого почуття.

Для інтенсифікації від'ємного значення або додання емоції піднесеного характеру англословними авторами використовується також побудова негативного речення без допоміжного дієслова, при якому негативна частка поміщається в постпозицію по відношенню до присудка.

Унікальною і яскравою властивістю емотивного синтаксису української мови можна назвати спеціалізовані безособові конструкції зі значенням фізичного та емоційного стану, засновані на використанні дієслів пасивного стану і предикатів емоційного стану (йому було соромно, їй було сумно і т. д.).

За спостереженнями А. Вежбицької, в англійській мові для позначення подібних станів існує дуже обмежене коло неперехідних дієслів (to worry - турбуватися, хвилюватися, to grieve - сумувати, засмучуватися, to rejoice - радіти і т. д.), А конструкції з деякими з них мають характер застарілих, стилістичних або іронічних [19].

Перекладачі художньої літератури з англійської мови на українську широко застосовують цей прийом, за рахунок чого перекладене українське речення нерідко набуває більш живе і «тепле» звучання, ніж оригінальне англійське.

Говорячи про складові емотивного синтаксису, властивих українській мові, але не властивих (або в меншому ступені властивих) англійській, не можна не згадати вкрай поширений в художній літературі і розмовній мові прийом - еліпсис. Ця властивість українського емотивного синтаксису також активно використовується перекладачами англійської літератури, завдяки чому переклад часто набуває більшої виразності, ніж оригінал.

Виходячи з наведених вище спостережень, можна зробити наступні загальні висновки.

1. Серед синтаксичних засобів емотивності англійської мови найбільш схильними до трансформацій і / або поповнення при перекладі на українську мову представляються різні види інверсії.

2. Серед синтаксичних засобів емотивності української мови найбільш часто і успішно застосовуються як трансформації при перекладі з англійської мови представляються безособові конструкції зі значенням емоційного стану, еліпсису.

Висновки до розділу 1

Отже, у межах першого розділу цього магістерського проекту було досліджено феномен «експресії» та «експресивного синтаксису» у лінгвістиці, вивчено типологію засобів експресивного синтаксису в англійській мові та зроблено висновки: поняття експресивності синтаксису тісно пов'язане з категоріями емоційності і емотивності, які, в свою чергу, пов'язані з поняттями оцінковості, образності, модальності. Увагу лінгвістів до конотативних аспектів значення мовних одиниць визначило появу різних концепцій і підходів до вирішення проблеми співвідношення понять «емоційність», «експресивність», «оцінність» і ін..

Незважаючи на заборону нормативних граматик, частотність ініціальних сурядних сполучників у художніх текстах дуже велика. Ініціальні союзи, як правило, служать для виділення правого контексту. Як видно з прикладу, за відсутності сполучника обидва висловлювання були б представлені як рівнозначні. Експресивні функції парцельованих конструкцій схожі з функціями

ініціальних спілок. Парцельоване висловлювання являє собою комунікативний варіант не парцельованої структури. При цьому, вживання парцелята обумовлено виділенням інформаційно важливого, з точки зору автора, елемента інформації і посиленням ілюкативної сили висловлювання.

Також у межах роботи розглянуто синтаксичні проблеми перекладу англійського художнього тексту українською мовою. Вживання засобів експресивного синтаксису в художньому дискурсі обумовлено інтерактивною природою діалогу і емоційними реакціями комунікантів. На відміну від вживання експресивних засобів, для створення образності тексту, вживання експресивних синтаксичних структур має прагматичну спрямованість і пов'язане з комунікативною інтенцією мовця і передачею додаткових прихованих смислів.

Виходячи з наведених вище спостережень, можна зробити наступні загальні висновки: серед синтаксичних засобів емотивності англійської мови найбільш схильними до трансформацій і / або поповнення при перекладі на українську мову представляються різні види інверсії. Серед синтаксичних засобів емотивності української мови найбільш часто і успішно застосовуються як трансформації при перекладі з англійської мови представляються безособові конструкції зі значенням емоційного стану, еліпсису.

Отже, можна стверджувати, що синтаксичні засоби емотивності, при всій їх уявній «досліджуваності», представляють широке поле для аналізу і експериментів на рівні перекладу.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В ОПОВІДАННІ «ПІСТРЯВА СТРІЧКА» АРТУРА КОНАН ДОЙЛА

2.1. Скорочення вихідної моделі речення в оповіданні

Скорочення вихідної моделі речення в оповіданні Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка» вимагає стиснення змісту, не спотворюючи його основної думки та ідеї.

Виділяють основні прийоми стиснення тексту:

1. Виключення:

- вступних слів;
- однорідних членів речення;
- повторів;
- однотипних прикладів;
- риторичних запитань і вигуків;
- цитат;
- деталей, які не впливають на хід авторської думки;
- пояснень;
- міркувань;
- описів;
- слів, речень, які можуть бути видалені без шкоди для змісту.

При виключенні необхідно:

- Виділити головне з точки зору основної думки тексту, потім прибрати непотрібні подробиці і деталі;
- Об'єднати отримане, використовуючи основні засоби зв'язку між реченнями.

Приклад:

"What do you think that this unfortunate lady died of, then?" [1, ст.113]

— *Від чого ж тоді померла ця нещасна?* [51, ст.770]

2. Узагальнення

- парцельованих (навмисно розчленованих на смислові частини) речень;
- ряду речень;

- пов'язаних однією думкою частин речень;
- конкретних, одиничних фактів, подій, явищ.

При узагальненні необхідно:

- Знайти в тексті дрібні, поодинокі факти.
- Знайти в них спільне.
- Об'єднати ці факти на основі загального.
- Сформулювати речення.

Приклад: *You can imagine from what I say that my poor sister Julia and I had no great pleasure in our lives* [1, с.110].

З моєї розповіді ви можете зробити висновок, що наше життя — моєї бідолоашної сестри Джулії і моє — було не дуже приємним [51, с.768].

"Tell me, Helen," said she, 'have you ever heard anyone whistle in the dead of the night?' [1, ст.111]

«Скажи мені, Хелін,— спитала вона,— чи ти хоч раз чула, як хтось свистить уночі?» [51, ст.678]

3. Заміна

- однорідних членів узагальнюючим словом;
- складного речення - простим;
- частини речення чи ряду речень загальним поняттям або виразом;
- прямої мови - непрямої;
- частини тексту - одним реченням;
- частини речення займенником і т.д.

При заміні необхідно:

- Знайти слова, смислові частини або речення, які можна скоротити за допомогою заміни узагальнюючим словом, простим реченням і т.д.;
- Сформулювати речення.

Приклад: *Both Miss Stoner and I gazed at him in astonishment.*[1, ст.120]

Ми з міс Стоунер здивовано вступились у Холмса.[51, ст.778]

Примітка: один і той же прийом стиснення можна використовувати як в одній мікротеми, так і в цілому тексті.

При стисненні початкового тексту необхідно пам'ятати, до якого типу мовлення належить вихідний текст.

- Якщо тип мовлення - опис, то не можна скорочувати ознаки, що характеризують предмет; можна стиснути кошти опису;
- Якщо тип мовлення - розповідь, то дії, передають розвиток сюжету, слід зберегти, а скоротити деталі, описи, подробиці;
- Якщо тип мовлення - міркування, то аргументи скорочувати не можна, можна опустити приклади.

2.1.1. Еліптичні речення. Замовчування. Непоширені речення.

Безсполучниковий зв'язок

Еліптичні неповні речення слід відрізнити: а) від односкладних називних і б) від двоскладних - з складеним іменним присудком, вираженим непрямим відмінком іменника або прислівники з нульовою зв'язкою.

Для розмежування даних конструкцій необхідно враховувати наступне:

1) односкладні називні речення не можуть містити обставин, оскільки обставина завжди пов'язане з присудком. Серед другорядних членів в називних реченнях найбільш типовими є узгоджені і неузгоджені означення.

Приклад: *Holmes, the busybody!* [1, с.115]

Холмс-нишпорка!. [51, с.773]

2) Іменна частина складеного іменного присудка - іменник або прислівник в двоскладному повному реченні вказує на ознаку-стан.

Приклад: *So cunning.* [1, с.117]

Такий хитрий. [51, с.775]

Пропуск члена всередині речення в усному мовленні може відзначатися паузою, на місці якої на письмі ставиться тире:

Приклад: *Then he laughed softly.* [1, с.52]

Потім - він тихо розсміявся. [51, с.781]

Найбільш регулярно тире ставиться в наступних випадках:

- в еліптичному реченні, що містить підмет і обставину місця, доповнення,
- тільки при наявності паузи в усному мовленні:

- в еліптичному реченні - при паралелізмі (однотипності членів речення, порядку слів, форм вираження і т.д.) конструкцій або їх частин:
- в неповних реченнях, побудованих за схемою: іменники в знахідному і давальному відмінках (з пропуском підмета і присудка) з чітким інтонаційним розподілом пропозиції на частини:
- в неповному реченні, що становить частину складного речення, коли пропущений член (зазвичай присудок) відновлюється з попередньої частини фрази - тільки при наявності паузи:

Приклад: *An Eley's No. 2 is an excellent argument with gentlemen who can twist steel poker into knots. That and a tooth-brush are, I think, all that we need.* [1, с.116]

Револьвер — чудовий аргумент для джентльмена, який може зав'язати вузлом сталеву кочергу. Револьвер і зубна щітка — це все, що нам потрібно. [51, с.774]

"You see it, Watson?" he yelled. "You see it?" [1, с.123]

— Ви бачите її, Ватсоне? — пронизливо скрикнув він. — Бачите? [51, с.782]

У цьому випадку еліптична форма виступає засобом досягнення прагматичної мети – створення ситуації напруження, для того щоб привернути увагу читача. Еліпсис має чітко виражену мовну форму, тому не викликає труднощів і не потребує пошуку іншого прийому у перекладі.

До того ж еліпс сприяє реалістичному відтворенню невимушеної бесіди, зберігається ситуація формальної бесіди. Це можна спостерігати у наступних прикладах:

"Perfectly so" [1, с.111]

— Цілком [51, с.774]

"Exactly so" [1, с.117]

— Точно [51, с.781]

В обох прикладах еліптичних конструкцій спостерігається економія мовних засобів, лаконічність, певна ритмічність мовлення.

Існує характеристика речень з точки зору наявності другорядних членів. У реченні зазвичай виділяють головні члени - підмет і присудок, які становлять граматичну основу, - і другорядні.

Другорядні члени (додаток, означення і обставина) роблять речення більш інформативним. Однак другорядні члени є не в кожному реченні. Якщо в реченні є тільки головні члени, а другорядних немає, таке речення називається непоширеним.

У непоширених реченнях можна спостерігати тільки головні члени речення. Якщо речення двоскладне, то це підмет і присудок.

Непоширені речення можуть бути двоскладними і односкладними, окличними і неокличними, ускладненими і неускладненими. Ці ознаки не пов'язані між собою безпосередньо.

Способи вираження головних членів такі ж, як і в поширеному реченні.

Підмет найчастіше виражається іменником або займенником у називному відмінку, але може виражатися також синтаксично неподільним сполученням.

Приклад: *Я зовсім забув про дивних улюбленців лікаря.* [51, с.781]

I had forgotten the strange pets which the doctor affected. [1, с.122]

Синтаксично неподільне поєднання важливо відрізнити від головного члена і пов'язаних з ним другорядних, інакше можуть вийти помилки в характеристиці

Присудок може бути виражений дієсловом в будь-якій формі, прикметником, коротким прислівником і іншими частинами мови.

Односкладні речення теж нерідко бувають непоширеними.

Безсполучникове складне речення - це складне речення, в якому прості речення об'єднані в одне ціле за змістом та інтонаційно, без допомоги сполучників або сполучних слів:

Приклад: *She had a considerable sum of money—not less than £1000 a year—and this she bequeathed to Dr. Roylott entirely while we resided with him, with a provision*

that a certain annual sum should be allowed to each of us in the event of our marriage
[1, с.110]

Маючи значні статки, що давали не менш як тисячу фунтів прибутку на рік, мати на час, поки ми будемо жити разом, передала всі права на цей прибуток лікареві Ройлотту з умовою, що він виділить кожній із нас певну щорічну суму, якщо ми повиходимо заміж. [51, с.767]

Смислові відношення між простими реченнями в сполучникових і безсполучникових складних реченнях виражаються по-різному. У сполучникових реченнях в їх вираженні беруть участь сполучники, тому смислові відношення тут більш певні і чіткі. Наприклад, сполучник *так що* виражає наслідок, *тому що* - причину, *якщо* - умову, *однак* - протиставлення і т. д.

У безсполучниковому складному реченні смислові відносини між простими реченнями виражені менш чітко, ніж в сполучниковому. За смисловим відношенням, а часто і за інтонацією одні безсполучникові складні речення ближче до складносурядних, інші - до складнопідрядних. Однак часто одне і те ж безсполучникове складне речення за змістом можна зблизити і зі складносурядним, і з складнопідрядним реченням.

Приклад: *When you combine the ideas of whistles at night, the presence of a band of gipsies who are on intimate terms with this old doctor, the fact that we have every reason to believe that the doctor has an interest in preventing his stepdaughter's marriage, the dying allusion to a band...* [1, с.114]

Якщо взяти до уваги все вкупі: посвистування вночі, присутність циган, з якими в цього старого лікаря досить близькі стосунки, безперечну зацікавленість вітчима в тому, щоб завадити одруженню своєї падчерки, її згадку про якусь стрічку... [51, с.772]

Смислові відношення в безсполучникових складних реченнях залежать від змісту тих, що входять до них простих речень і виражаються в усному мовленні інтонацією, а на письмі різними знаками пунктуації.

У безсполучникових складних реченнях можливі наступні види смислових відносин між простими реченнями (частинами):

I. перераховувальна (перераховуються якісь факти, події, явища):

For example: *...while his deep-set, bile-shot eyes, and his high, thin, fleshless nose, gave him somewhat the resemblance to a fierce old bird of prey.* [1, с.115]

Наприклад: *...глибоко посаджені жовчні очі і тонкий хрящуватий ніс робили його схожим на якогось старого хижого птаха.* [51, с.773]

Такі безсполучникові складні речення зближуються з складносурядними реченнями зі з'єднувальним сполучником і.

Як і синонімічні їм складносурядні речення, безсполучникові складні речення можуть виражати значення 1) одночасності перераховування подій і 2) їх послідовності.

Приклад: *Then when you hear him retire for the night, you must open the shutters of your window, undo the hasp, put your lamp there as a signal to us.* [1, с.120]

Потім, коли почуєте, що він збирається лягти спати, вам треба розчинити віконниці свого вікна, відсунути засувки і поставити на підвіконня лампу. Це буде для нас сигналом. [51, с.779]

Безсполучникові складні речення з перераховувальними відносинами можуть складатися з двох речень, а можуть включати три і більше простих речень.

II. Причинні (друге речення розкриває причину того, про що йдеться в першому):

Приклад: *A series of disgraceful brawls took place, two of which ended in the police-court.* [1, с.110]

Він зчиняв сварку за сваркою, дві з них закінчились у поліції. [51, с.676]

У даному прикладі наявне безсполучникове складне речення з однорідними простими реченнями, які синтаксично є рівноправними і близькі до частин складносурядного речення. В другому речення спостерігаємо присутність причини, яка розкриває те, про що йдеться в першому реченні.

Такі безсполучникові складні речення синонімічні складнопідрядні з підрядними причини.

III. Пояснювальні (друге речення пояснює перше):

Приклад: *I have no one to turn to—none, save only one.* [1, с.109]

В мене немає нікого, хто міг би мені допомогти, нікого, за винятком однієї людини. [51, с.675]

У другому реченні присутня умова, про яку говориться в другому реченні. Таке речення вимовляються з інтонацією пояснення, яка характеризується паузою між простими реченнями. В оригіналі спостерігаємо використання тире, в той час як при перекладі відсутнє тире, а замість нього є вставне слово «нікого», яке повторюється для передачі почуттів героїні оповідання.

IV. Пояснювально-з'ясувальні (друге речення пояснює слово в першій частині, яка має значення мови, думки, почуття або сприйняття, або слово, яке вказує на ці процеси: прислухався, глянув, озирнувся і т. д. ; у другому випадку можна говорити про пропуск слів типу побачити, почути і т. п.):

Приклад:

I felt that I was probably on the right track. [1, ст.124]

...то відчув, що, вочевидь, натрапив на правильний слід. [1, ст.784]

В наявному прикладі підрідне з'ясувальне речення приєднано в перекладі на українську мову сполучником «що», а присудок виражений дієсловом «відчувати» використаний тут задля надання твердого переконання щодо правильного шляху.

Такі безсполучникові речення синонімічні складнопідрядним реченням з з'ясувальними підрядними (згадала, що ...; дивиться (і бачить, що)

IV. Зіставно-протиставні відносини (зміст другого речення зіставляється з вмістом першого або протиставляється йому):

Приклад: *As we entered he made neither sound nor motion.* [1, с.123]

Ройлотт не тільки не зворухнувся - він не вимовив ні звуку. [51, с.783]

My stepfather learned of the engagement when my sister returned and offered no objection to the marriage; but within a fortnight of the day which had been fixed for

the wedding, the terrible event occurred which has deprived me of my only companion.
[1, ст.111]

Вітчим дізнався про ці заручини, коли сестра повернулася додому, й не заперечував проти цього шлюбу, але за два тижні до весілля сталося страшне нещастя, яке позбавило мене моєї єдиної подруги. 768[51, ст.768]

Такі безсполучникові складні речення синонімічні складносурядним реченням з протиставними сполучниками *a, але*.

V. Умовно-тимчасові (перше речення вказує на час або на умову здійснення того, про що йдеться в другому):

Приклад:

The events in question occurred in the early days of my association with Holmes, when we were sharing rooms as bachelors in Baker Street. [1, ст.107]

А подія, про яку я хочу тут розповісти, трапилася десь невдовзі по нашому знайомстві, коли ми з Холмсом, тоді ще обоє нежонаті, наймали разо квартиру на Бейкер-стріт. [51, ст.764]

В наведеному прикладі наявне підрядне речення часу, яке в мові оригіналу прикріплюється сполучником *when*, в перекладі наданий його еквівалент «коли» для передачі часу подій в оповіданні.

Такі речення синонімічні складнопідрядні речення з підрядними умови або часу.

VI. Наслідку (друге речення називає наслідок того, про що йдеться в першому):

Приклад: *When Dr. Roylott was in India he married my mother, Mrs. Stoner, the young widow of Major- General Stoner.* [1, с.110]

В Індії він одружився з моєю матір'ю, місіс Стоунер, молодю вдовою генерал-майора артилерії. [51, с.676]

В наявному українському перекладі Миколою Дмитренком можемо спостерігати пропуск перекладу слова «when», тобто перекладач скористався граматичною трансформацією — опущення, коли при перекладі опускається певний мовний елемент.

Однією з таких стилістичних фігур є апозіопезис, який розглядаємо як раптову зупинку, яка порушує синтаксичну структуру внаслідок напливу почуттів, вагання тощо, наприклад:

В мене немає нікого, хто міг би мені допомогти, нікого, за винятком однієї людини, яка прихильна до мене, але в даній ситуації вона мене не розуміє... [51, ст.766]

I have no one to turn to--none, save only one, who cares for me, and he, poor fellow, can be of little aid. [1, ст.109]

Мені легко бути точною, бо кожна подія того жахливого часу назавжди закарбувалась у мене в пам'яті... [51, ст.766]

Через що вона полізла назад у душник... [51, ст.784]

"With the result of driving it through the ventilator." [1, ст.124]

"Farintosh," said he. Ah yes, I recall the case; it was concerned with an opal tiara. 109

— Фарінтош... — сказав він.— Так, так, пригадую той випадок із опаловою тіарою... [1, ст.766]

2.1.2. Номінативні речення. Мовна парцеляція

Номінативні речення, називні речення, - прості односкладні бездієслівні речення з головним членом, вираженим називним відмінком іменника (номінативом). Відсутність дієслова в називних реченнях -це нульова форма дієслова бути, що передає граматичне значення теперішнього часу дійсного способу або майбутнього часу, а також в умовному або наказовому способі. З називними реченнями співвідносяться речення з дієсловом бути у відповідних формах.

В називних реченнях повідомляється про існування, буття того, що названо іменником в називному відмінку. Часто називні речення виступають з вказівною часткою ось.

Від називних речень слід відрізняти речення з називними темами (називним уявленням). У таких реченнях називного відмінку іменника є, як впливає з назви, тему повідомлення, розвивається у другій частині речення.

Називні речення широко використовуються в художній літературі, дозволяючи створювати лаконічні, за висловом ємні, образні і дуже динамічні (при вживанні віддієслівних іменників) словесні картини[16] .

Приклад: *It is fear, Mr. Holmes. It is terror* [1, с.108]

— *Зі страху, містере Холмсе. Навіть більше, з жаху.* [51, с.765]

'Oh, my God! Helen! It was the band! The speckled band!' [1, с.112]

«Боже мій, Хелін!.. Це — стрічка!.. Пістрява стрічка!» [51, с.769]

У цих уривках використані оцінні номінативні речення, які передані окличними реченнями для назви предмета та явища з метою передачі емоційно-експресивної оцінки. В даних перекладах перекладач зберіг повтор, який наявний в тексті перекладу та використав дослівний переклад.

В розмовній мові, в різних стилях літературної мови називні речення практично не вживаються, хоча потреба у вираженні буттєвості - основного значення називних речень - в них існує. Ця потреба задовольняється за рахунок двоскладних буттєвих речень, в основі структури яких лежить схема «обставина місця (локалізатор) - буттєве дієслово - присудок - ім'я існуючого предмета - підмет».

Парцеляції - це синтаксична конструкція, в якій представлено поділ цілісного тексту на окремі фрагменти, що відокремлені за допомогою пунктуації та інтонації.

За словами Загнітко А.: «Парцелювання реченневих структур є семантико-стилістичним процесом, що безпосередньо пов'язаний з особливостями та закономірностями людського світосприйняття, світоузагальнення, прагненням людської психіки виокремити навіть залежний компонент як такий, що набуває статусу людської уваги, концентрації на ньому людських роздумів. Парцелят набуває в структурі художньо-прозового тексту відповідної самостійності як об'єкт уваги, виступаючи функціонально і структурно зорієнтованим на базовий компонент реченневого утворення. Поєднувана в межах складного синтаксичного цілого структурно нерівнорядна парцеляція сприяє, з одного

боку, зміні стилістичного фокусу речення, з другого боку, насичує кожен виокремлюваний компонент максимальним змістом». [29]

Як правило, автор використовує крапки або коми там, де в нейтральних умовах їх не ставлять.

Незважаючи на романське походження терміна, у всьому європейському світі він, як правило, не використовується в такому значенні. Для позначення тієї ж дефініції.

Парцеляції само як слово використовується в іншому трактуванні, ближчому до оригіналу. так,

Парцеляція - це поділ великого, цілого на більш дрібні частини. Наприклад, при членуванні великої території на невеликі особисті наділи.

Функції парцеляції

Парцеляція в літературі - це постать, яка виконує 4 основні функції:

1. образотворча

Автор намагається конкретизувати, більш точно описати те, що він зображує.

В рамках цієї функції парцеляції може вирішувати такі завдання: створювати ефект уповільнення відбувається.

She left her room, therefore, and came into mine, where she sat for some time, chatting about her approaching wedding [1, с.111]

... і вона прийшла до мене. Якийсь час ми балакали з нею про її весілля. [51, с.678]

2. ефект

Підкреслювати деякі деталі на загальному тлі, виділяти їх. Виділяти найважливіше для створення портрета, пейзажу, робити акцент. Створювати в оповіданні навмисну, але несподівану паузу. Це грає на користь інтриги, очікування подальшого дії. Зміцнювати ефект продовження дії.

"There's the village," said the driver, pointing to a cluster of roofs some distance to the left; "but if you want to get to the house, you'll find it shorter to get over this stile, and so by the foot-path over the fields. There it is, where the lady is walking." [1, ст.116]

— Треба проїхати отим селом,— відказав візник, показуючи на скупчення дахів трохи

праворуч.— Але якщо ви хочете потрапити в Стоук-Моран, то вам ближче буде через оцей перелаз і далі стежкою навпростець. По ній он іде леді. [51, ст.775]

3. Збільшувати описовий контраст.

Письменник застосовує парцеляції для демонстрації манери мови свого персонажа, для імітації розмовної мови.

Тут ставляться такі завдання:

- Створити контекст невласне-прямої мови.
- Показати внутрішній монолог з метою кращої демонстрації переживань, стану, особистості героя.

4. монолог

Висловити приєднувальну зв'язок, яка характерна для усного мовлення. Внести розмовну, більш вільну інтонацію.

Приклад: *“Can I be of assistance?”*

“Your presence might be invaluable.”

“Then I shall certainly come.”

“It is very kind of you.”

“You speak of danger. You have evidently seen more in these rooms than was visible to me.”

“No, but I fancy that I may have deduced a little more. I imagine that you saw all that I did.”

“I saw nothing remarkable save the bell-rope, and what purpose that could answer I confess is more than I can imagine.”

“You saw the ventilator, too?” [1, с.120-121]

А я можу допомогти вам?

— *Ваша присутність може виявитись неоціненною.*

— *Тоді я обов'язково піду.*

— *Спасибі.*

— Ви кажете про небезпеку. Очевидно, ви бачили в тих кімнатах щось таке, чого не бачив я.

— Ні, цього не було. Але припускаю, що висновків я зробив більше. А бачили ви те саме, що й я.

— Нічого вартого уваги, крім шнура, я не помітив, і, зізнаюсь, не можу уявити, якій меті він може служити.

— А душник ви помітили? [51, с.779-780]

5. Емоційно-видільна

За допомогою парцеляції автор виділяє в тексті емоцію, стан героя або його емоційно оцінку того, що відбувається.

Завдання:

Зробити висловлювання більш емоційним. Показати оцінність, навіть є прямий емоції в тексті немає.

Наприклад:

Sherlock Holmes had been leaning back in his chair with his eyes closed and his head sunk in a cushion, but he half opened his lids now and glanced across at his visitor. [1, ст.111]

Шерлок Холмс сидів із заплющеними очима, відкинувшись на спинку крісла й підклавши під голову диванну подушечку. Раптом він підвів голову й позирнув на відвідувачку. [1, ст.768]

6. Експресивно-граматична

Актуалізується в разі, коли потрібно висловити нетипові синтаксичні відносини приклади парцеляції.

2.2 Розширення вихідної моделі речення в творі

2.2.1 Повтор. Полісиндетон

В українській мові є безліч засобів, що дозволяють надати мові різноманітні відтінки і емоції, посилити її виразність і жвавість. Одним з них є полісиндетон.

Зокрема, у творі можемо виокремити словесні повтори (повтор слів у межах словосполучень, одного або кількох суміжних речень, рідше – у більш

широких межах), серед яких розглянемо прямий повтор та полісиндетон. Водночас прямий повтор зумовлений задумкою автора звернути увагу, підкреслити та посилити виразність, експресивність певної номінативної одиниці, наприклад

«We are only just in time to prevent some subtle and horrible crime.» [1, ст.121]

Отже, ми прибули сюди саме вчасно, щоб відвернути якийсь моторошний і жахливий злочин. [51, ст.780]

«Subtle enough and horrible enough.» [1, ст.121]

— *Так, досить майстерний і досить жахливий* [51, ст.780]

Щодо особливостей перекладу даного уривку, слід звернути увагу, що перекладач вдався до часткової інверсійної перестановки прислівника «enough» в англійській та «досить» в українській. У тексті оригіналу він займає позицію після прикметника, а в перекладі – після.

Полісиндетон (або полісіндетон) відноситься до стилістичних фігур додавання. Прийом заснований на навмисному багаторазовому повторенні сполучників у паралельних відрізках мовлення. Причому можуть бути використані як сурядні («і», «так», «або», «але» і ін.), так і підрядні («що», «як», «коли», «хто» і т. п.) сполучники. Однак найчастіше зустрічається полісиндетон на основі єднального сполучника «і».

Головною функцією полісиндетона вважається підсилювально-видільна функція. Дійсно, численні повтори слова в певному відрізку тексту привертають до нього увагу читача, змушують зупинитися на ньому і задуматися над образами, що містяться в ньому.

Крім цієї, літературознавці виділяють додаткові функції:

1. Образотворча функція. Об'єднуючи за допомогою полісиндетону кілька (часто різнорідних) деталей, автор створює цілісну наочно-образну картину.
2. Функція посилення емоцій, почуттів і т. п. Полісиндетон дозволяє збільшити інтенсивність зображуваної емоції, стану і показати різноманіття переживань.

3. Функція посилення певних тональностей, відчуттів. Завдяки полісиндетону у читача формується цілісне враження про зображувані предмети, явища і події, їх відмінності або єдності, одночасності, послідовності, динамічності, інтенсивності і т. п.

Приклад: *Last week he hurled the local blacksmith over a parapet into a stream, **and** it was only by paying over all the money which I could gather together that I was able to avert another public exposure. He had no friends at all save the wandering gipsies, **and** he would give these vagabonds leave to encamp upon the few acres of bramble-covered land which represent the family estate, **and** would accept in return the hospitality of their tents, wandering away with them sometimes for weeks on end. He has a passion also for Indian animals, which are sent over to him by a correspondent, **and** he has at this moment a cheetah and a baboon, which wander freely over his grounds **and** are feared by the villagers almost as much as their master* [1, с.110]

Минулого тижня він кинув у річку через парапет набережної місцевого коваля, і мені вдалося відвернути ще один публічний скандал тільки тим, що я віддала потерпілому всі гроші, які змогла зібрати. У вітчима немає ніяких друзів, крім мандрівних циган, він дозволяє цим волоцюгам ставати табором на тих кількох акрах порослої ожиною землі, що залишилася від родового маєтку, а іноді, користуючись гостинністю цих циган, тижнями мандрує разом з ними. Ще він має пристрасть до індійських тварин, їх надсилає йому з Індії його постачальник, і зараз у нього по садибі вільно розгулюють гепард і бабуїн, яких селяни бояться так само, як і їхнього хазяїна. [51, с.767]

У прикладі використовується полісиндетичний тип зв'язку між частинами речення прагнучи надати послідовність подій в оповіданні.

4. Текстоутворювальна функція виражається в імітації оповідної манери мови, конструюванні зв'язної розповіді.

*It swelled up louder **and** louder, a hoarse yell of pain **and** fear and anger all mingled in the one dreadful shriek. They say that away down in the village, **and** even in the distant parsonage, that cry raised the sleepers from their beds. It struck cold to*

our hearts, and I stood gazing at Holmes, and he at me, until the last echoes of it had died away into the silence from which it rose [1, с.123]

Хрипке виття, сповнене болю, страху й люті, дедалі дужчало. Потім розповідали, що і в селі, і навіть у віддаленому будинку сільського священика цей крик підняв людей з ліжок. Від нього хололо все всередині. Ми з Холмсом наче закам'яніли, дивлячись один на одного, поки остання луна цього крику не завмерла в тиші, з якої він виник. [51, с.782]

В даному прикладі ми можемо прослідкувати послідовність подій та звязність розповіді за допомогою сполучника «and», який в перекладі перекладається як «і».

5. Характерологічна функція. Полісиндетон використовується з метою імітувати розмовну мову, завдяки чому текст стає більш правдоподібним і живим.

6. Інтонаційно-ритмічна функція проявляється в тих випадках, коли за допомогою полісиндетону задається певний ритм мови. Реалізація даної функції більш характерна для поезії.

How long they seemed, those quarters! Twelve struck, and one and two and three, and still we sat waiting silently for whatever might befall. [1, с.122]

Якими безконечними здавались вони, ці чверті! Вибило дванадцятую годину, першу, другу, третю, а ми мовчки сиділи й чекали чогось невідомого [51, с.782]

В українському перекладі спостерігаємо іншу ритміку, яка зв'язана безсполучниковим способом в українському перекладі, адже перекладач використав спосіб вилучення полісиндетону що призвело до скорочення даної фрази.

Таким чином, полісиндетон виконує в мові безліч різних функцій. Це робить фігуру затребуваною і в художній, і в публіцистичній, і в науковій, і в повсякденній мові.

2.2.2 Паралельні конструкції

Паралелізм - це такий стан компонентів синтаксичної структури, коли її члени не залежать одне від одного і мають співпадаючі лінії синтаксичних зв'язків. Цей прийом зустрічається, як правило, в одиницях більших, ніж речення.

Необхідною умовою паралелізму є ідентичність або схожість синтаксичних структур двох або більше речень або частин речень при їх послідовному вживанні.

Паралельні конструкції являють собою один із стилістичних прийомів композиції висловлювання, в якій окремі частини речення чи ряд речень в цілому побудовані однотипно.

Синтаксичний паралелізм вивчений в основному на матеріалі художньої прози. Паралелізм в широкому сенсі є конструктивним елементом багатьох художніх творів. Можна сказати, що в різних формах він проявляється в структурі будь-якого художнього твору.

Англійська наукова література широко використовує різноманітні синтаксично паралельні конструкції, що залучаються до висловлювання певного тематичного складу. Так, сучасна англійська наукова проза традиційно використовує паралелізм, для того щоб синтаксично оформити перерахування тих чи інших фактів, обставин, аргументів і т.д..

Під синтаксичним паралелізмом розуміється повторення в однотипних синтаксичних позиціях однотипних синтаксичних одиниць з різним або подібним наповненням, що допускає такий повтор слів (самостійних і службових), який не руйнує паралелізм абсолютною лексичною тотожністю.

Паралельні конструкції можуть зустрічатися в межах одного речення або різних речень, розташованих на досить близькій відстані один від одного, щоб читач міг помітити паралелізм конструкцій.

Помітити повтор можна тільки при поверненні до раніше пройдені ділянки тексту, а забезпечує цю можливість проспективно-ретроспективне розгортання тексту.

Синтаксичний паралелізм також може функціонувати з морфемним повтором (кореневих і афіксальних) в художньому тексті. Неважко помітити не випадковий характер спільного вживання морфемного і синтаксичного повтору на одній ділянці тексту. Автор навмисно привертає увагу до мовної форми вираження, налаштовуючи читача не на перцепцію, а на аперцепцію, тобто на усвідомлене, активне сприйняття. Це передбачає аналіз, поділ слова на компоненти, а тексту на однакові синтаксичні конструкції.

Приклад:

... *і виглядала вона стомленою й виснаженою*. [51, ст.765]

...*and her expression was weary and haggard*. [1, ст.108]

У взаємодії морфемного повтору і синтаксичного паралелізму проявляється неоднорідність не тільки морфемного повтору, про що говорилося вище.

Різномірними виявляються і паралельні конструкції. Це стосується як якісних, так і кількісних параметрів. Перший відноситься до ступеня повноти паралелізму, отже паралелізм може бути повним або частковим, в залежності від того, чи охоплює він тільки частина синтаксичної структури кожного з зіставлених відрізків мовлення або поширюється на всі ці відрізки цілком.

Частковий паралелізм - це повтор певних компонентів, які слідують одна за одною. Повний паралелізм - це повтор аналогічних структур через відповідні речення. Найлегше досягти повного паралелізму в коротких конструкціях.

Приклад: "*The **band!** The speckled **band!***" *whispered Holmes*. [1, с.123]

— *Стрічка! Строката стрічка!* — *прошепотів Холмс*. [51, с.783]

В даному прикладі спостерігається часткове повторення слова *The band*, що виражає авторську оцінку, таке повторення виступає засобом для передачі авторської експресії. Ця функція зберіглась також і в перекладі Миколою Дмитренком, адже наявний повтор слова «стрічка», яка окрім експресивної функції передає також функцію уточнення. Те ж саме можемо спостерігати і в наступному прикладі:

...*We are only just in time to prevent some **subtle and horrible** crime.*"

"*Subtle enough and **horrible** enough*. [1, ст.121]

...щоб відвернути якийсь моторошний і жахливий злочин.

— *Так, досить майстерний і досить жахливий.* [1, ст.780]

2.3 Зміна порядку слів як засіб експресивного синтаксису

При стилістичному вивченні порядку слів у реченні розглядають різні аспекти - використання порядку слів для правильного і стилістично виправданого вираження думки, посилення дієвості мовлення за допомогою інверсії, особливо словорозміщення в різних функціонально-сміслових типах мовлення. При цьому найважливіше значення має вивчення порядку слів як засобу смислової організації речення.

Під актуальним членуванням висловлювання розуміється смислове членування, істотне для кожного смислового контексту або ситуації.

При актуальному членуванні висловлювання ділиться на дві частини: в першій міститься вже раніше відоме - тема висловлювання; в другій - то, що повідомляється про неї - рема. Поєднання теми і реми є предметом повідомлення.

Будь-яке висловлювання має мати рему, а тема може бути і не вказана. Тема може бути відновлена з контексту, а може і просто відсутня.

Наприклад, вона не виділяється в висловлюваннях, що містять лише повідомлення про той чи інший факт, подію.

Порядок слів не можна розглядати у відриві від актуального членування речення. У світлі вчення про актуальне членування висловлювання поняття прямий і зворотний порядок слів означають послідовність розташування граматичних членів речення, а послідовність розташування теми і реми.

При прямому порядку слів тема стоїть на першому місці в реченні, а рема - на другому.

Для синтаксичного ладу української мови найбільш характерна препозиція підлягає і такий стан відповідає і актуальному членуванню висловлювання, так як підмет найчастіше є темою. Такий порядок слів - перехід від теми до реми - традиційно розглядається як прямий.

Можливі конструкції, в яких, тим не менше, порядок слів зворотний.

Приклад: *But a terrible change came over our stepfather about this time* [1, с.110]

Та з вітчимом сталися дивні зміни. [51, с.767]

У наявному прикладі, при перекладі українською мовою спостерігається зміна порядку слів, яка виконує стилістичну функцію, а саме відчувається, що інтонація зводиться до підмета у реченні, тобто виражає підмет. Хоча для української мови порядок слів у граматичному плані є досить вільним в той час як в англійській мові порядок слів виконує не лише суто граматичну функцію, а й має велике значення для вираження семантичних відтінків і стилістичного забарвлення речення.

Присудок зазвичай препозитивним в питальних і окличних реченнях.

Речення зазвичай будується з словосполучень, які використовуються з їх звичним слово розміщенням.

Порушення порядку слів в словосполученні позбавляє його єдності або навіть руйнує словосполучення.

У сполученнях іменників з прикметниками останні зазвичай є препозитивними.

Інверсія (в пер. з грец. - перестановка, перевертання) - це зміна звичайного порядку слів у реченні з метою підкреслення смислової значущості будь-якого елемента тексту (слова, речення), додання фразі особливої стилістичної забарвленості: урочистого, високого звучання або, навпаки, розмовної, кілька зниженою характеристики.

Інверсованими в українській мові вважаються такі поєднання:

а) узгоджене означення стоїть після означеного слова.

б) доповнення та обставини, виражені іменниками, стоять перед словом, до якого відносяться.

в) присудок стоїть перед підметом, відомим з попереднього контексту (підмет є даними (темою) в реченні, а присудок - новим (ремою)).

Інверсія може надавати висловлюванню незвичність і тим самим емоційність і експресивність.

Якщо в реченні порушується цілісність словосполучення і прикметник відділяється від іменника дієсловом, то незалежно від теми членування висловлювання такий прикметник завжди сильно інверсійований.

Приклад: *A lady dressed in black and heavily veiled, who had been sitting in the window* [1, p.108]

...біля вікна сиділа вдягнута в усе чорне із густою вуаллю на обличчі дама.
[51, с.675]

У таких конструкціях дієслово володіє незначною інформативністю.

Особливий стилістичний інтерес представляє вживання декількох визначень, які займають у реченні однакові синтаксичні позиції.

Ближче до іменника ставляться прикметники, які називають більш важливу ознаку.

У сполученнях дієслів з прислівниками порядок слів залежить від смислового членування висловлювання: прислівники постпозитивні, коли на них припадає основне смислове навантаження і, отже, логічний наголос.

У конструкціях з вживанням інфінітива залежний інфінітив завжди постпозитивний.

Препозитивне вживання інфінітива надає мові розмовного забарвлення.

У числі яскравих прикладів експресивного синтаксису слід назвати також різні способи порушення замкнутості речень. Перш за все, це зміщення синтаксичної конструкції: кінець речення дається в іншому синтаксичному плані, ніж початок.

При стилістичному вивченні однорідних членів речення спеціальний інтерес викликають їх функціонування в різних стилях мови, великі експресивні можливості, а також ті труднощі, які виникають у мові при використанні однорідних членів.

У книжних стилях часто вживаються однорідні члени речення, які виступають як найважливіший засіб докладного опису предметів, їх властивостей, а також різних явищ, процесів і т.п. Особлива повнота і точність

перерахування однорідних понять - обов'язкова вимога до мови законів, постанов в офіційно-діловому стилі.

Така сама риса характеризує і науковий стиль: при побудові різних класифікацій автори прагнуть до вичерпного перерахування ознак, дій, властивих описуваного явища чи предмета. У книжних стилях перерахування нерідко виглядає як довгий ланцюжок однорідних членів, причому в їх ряду, як правило, переважає безсполучникового зв'язок. Якщо і останній член ряду при перерахуванні дається без сполучника, то ряд однорідних членів сприймається як незакінчений, відкритий для можливого доповнення (на що іноді вказують слова «і так далі», «тощо»). Часто використовуються і «закриті» ряди однорідних членів з замикаючим сполучником «і», який вносить значення вичерпаності, повноти охоплення всіх випадків.

Висновок до 2 розділу

Отже, у межах цього розділу було розглянуто засоби експресивного синтаксису в оповіданні А.Конан Дойла «Пістрява стрічка» та зроблено висновки, що яскравим прикладом експресивності є скорочення вихідної моделі речення в оповіданні, представлена у творі через вживання еліптичних речень, замовчування, непоширених речень, безсполучникового зв'язку, номінативних речень, мовної парцеляції.

Скорочення вихідної моделі речення в оповіданні Артура Конана-Дойла «Пістрява стрічка» вимагає стиснення змісту, не спотворюючи його основної думки і ідеї. Виділяють основні прийоми стиснення тексту: виключення, узагальнення, стиснення.

Розширення вихідної моделі речення в творі відбувається через використання повторів, полісиндетону, паралельні конструкції. В українській мові є безліч засобів, що дозволяють надати мові різноманітні відтінки і емоції, посилити її виразність і жвавість. Одним з них є полісиндетон, що відноситься до стилістичних фігур додавання. Прийом заснований на навмисному багаторазовому повторенні сполучників у паралельних відрізках мовлення.

Причому можуть бути використані як сурядні («і», «так», «або», «але» і ін.), так і підрядні («що», «як», «коли», «хто» і т. п .) сполучники. Однак найчастіше зустрічається полісіндетон на основі єднального сполучника «і». Головною функцією полісіндетона вважається підсилювально-видільна функція.

Зміна порядку слів як засіб експресивного синтаксису теж спостерігається в оповіданні А.Конан Дойла «Пістрява стрічка». При стилістичному вивченні порядку слів у реченні розглядають різні аспекти - використання порядку слів для правильного і стилістично виправданого вираження думки, посилення дієвості мовлення за допомогою інверсії, особливо словорозміщення в різних функціонально-сміслових типах мовлення. При цьому найважливіше значення має вивчення порядку слів як засобу смислової організації речення. Під актуальним членуванням висловлювання розуміється смислове членування, істотне для кожного смислового контексту або ситуації.

Таким чином, у межах цього розділу було представлено засоби експресивного синтаксису в оповіданні А.Конан Дойла «Пістрява стрічка».

РОЗДІЛ 3. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В ОПОВІДАННІ «ПІСТРЯВА СТРІЧКА» АРТУРА КОНАНА-ДОЙЛЯ

3.1 Експресивно-стилістична основа перекладу художніх творів

Художній переклад творів, мова яких служить свідченням тісного зв'язку письменника з народом, його корінням, традиціями і культурою, представляють особливу складність для перекладача. Одним із таких майстрів пера, творчість яких зазначено печаткою самобутності та індивідуальності стилю, є письменник двадцятого століття Артур Конан Дойл. У цьому дослідженні зроблена спроба виявити деякі особливості передачі експресивності при перекладі з англійської мови на українську на основі зіставлення з оригіналом перекладу на українську мову оповідання «Пістрява стрічка», що займає помітне місце в творчості письменника.

Важливість вивчення перекладу експресивних засобів обумовлена необхідністю адекватної передачі експресивної функції художнього твору на мові перекладу, відтворення експресивного ефекту оригіналу в перекладі.

Вивчення категорії експресивності має в мові тривалу традицію. У теоретичних дослідженнях з часів античності фігурує поняття «експрес», яке позначає в перекладі з латинської (*Expressio*) «вираз».

У сучасній лінгвістичній літературі багатьма вченими відзначається неоднозначність тлумачення поняття «експресивність». Перш за все, це пов'язано з тим, що дана категорія висловлює суб'єктивний початок в мові і відображає особливості індивідуальної свідомості носіїв тієї чи іншої мови.

Деякі дослідники відносять експресивність до стилістичних категорій. Цієї точки зору дотримувався, наприклад, відомий швейцарський лінгвіст Ш. Баллі, що заклав основи систематичного вивчення експресивних засобів, який визначав предмет стилістики як «емоційну експресію елементів мовної системи, а також взаємодія мовних фактів, що сприяють формуванню системи виразних засобів тої чи іншої мови» [8, с. 17].

Будучи основоположником сучасних теорій і методів дослідження експресивних факторів мови, Ш. Баллі бачив в дихотомії раціонально і емоційного сутність і прийом дослідження.

Ця дихотомія була співвіднесена Ш. Баллі з порівнянням функції ідентифікацією та функції експресивної. Ідентифікацію він відносив до області лінгвістичної логіки, а її мету вбачав в «знаходженні чисто розумового вираження ідеї» [8].

Що ж стосується експресивної функції мови, то вона не отримала в його дослідженнях завершеного формулювання.

Експресивність розглядається як семантичний феномен такими дослідниками, як Е. В. Скворецка, І. І. Туранський.

І.В. Арнольд звертає увагу на те, що «під експресивністю слова ми розуміємо його властивість збільшувати зображувальність тексту, взаємодії продуктів в основному на сферу почуттів сприйняттевої мови. Експресивність як семантична ознака слова актуалізує якісно-кількісні характеристики названого явища (наприклад, інтенсивність, несподіванка, різкість дії), емоційну оцінку його промовистою, сприйняття даного явища через призму іншого, тобто образність» [7, с. 30].

Досить широко поширений підхід до експресії як до функціонального феномену. Експресивність як функцію мови розглядають Е. П. Шубін [54], Е. М. Галкіна-Федорук [22].

За Е. П. Шубіним, експресивними називаються ті параметри знакового продукту, які забезпечують регулярне емоційно-естетичний вплив на реципієнта. Ступінь впливу мовних засобів відбувається при цьому по-різному. В одних випадках слово, позначаючи будь-яке поняття, не містить в собі ніяких елементів, які впливають на сприйняття. Тоді це нейтральне, індиферентне позначення предмета думки. В інших - словесне значення має необхідні емоційні «підконтексти», які надають слову особливий виразний колорит і впливаючу силу [54, с. 54].

Е. М. Галкіна-Федорук в статті «Про експресивності і емоційності в мові», що стала знаковою у вивченні поняття експресивності, дає наступне визначення: «Експресія - це посилення виразності, образотворчості, збільшення спливаючої сили сказаного. І все, що робить мову більш яскравою, сильно діючою, глибоко вражаючою, є експресією» [22].

Серед дослідників, які вважають експресивність до розряду прагматичних категорій, слід зазначити Д. С. Писарєва і А. М. Емірова.

Д. С. Писарєв зазначає, що в багатьох дослідженнях не завжди чітко проводиться розмежування понять емотивність і експресивність. «Категорії емоційності» і «експресивність» є співвідносними, а головна відмінність між ними полягає в наступному: якщо основною функцією емоційності є чуттєва оцінка об'єктів позамовної дійсності, то експресивність - це ціленаправлений вплив на слухача з точки зору впливаючої сили висловлювання, виразності, його естетичної характеристики [41].

Таким чином, експресивність - це категорія, орієнтована на адресата, тобто така, що має прагматичне значення» [41, с. 115].

А. М. Емірова визначає експресивний компонент як «частина прагматичного значення, яка пов'язана з виразом емоцій і оцінок говорить (В лексиці і фразеології) - так зване емотивне, емоційно-оцінне значення, в граматиці - суб'єктивно-модальне» [56, с.15].

Говорячи про неоднозначність тлумачення категорії експресивності в лінгвістиці, не можна не відзначити точку зору Г. В. Вахітова, що розуміє під експресивністю «будь-яке посилення змісту тексту, виділення і акцентування інформації, яку він передає, що здійснюється найрізноманітнішими способами і засобами. Експресивна функція тексту реалізується лише при включенні тексту в процес спілкування, тобто за наявності реципієнта, здатного сприйняти повідомлення в текстовій формі» [17, с.7].

Вона вважає, що семантична і функціональна природа експресивності проявляє себе тільки в процесі «життєвого циклу» тексту, що включає такі ланки,

як: «породження-текст-розуміння» або «задум-текст-сенс». У наявності когнітивний підхід до вивчення експресивності.

Виходячи з ретельного аналізу наукових трактувати вок поняття експресивність, ми схильні притримуватися визначення, поданого В. Н. Грідін: ««Експресивність - сукупність семантико-стилістичних ознак одиниць мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження ставлення мовця до адресата або змісту промови »[23, с. 591].

На наш погляд, зміст категорії експресії визначають конотації, які накладаються на основне значення мовної одиниці і таким чином створюють зображальність і виразність мови. Експресивність становить основну частину конотативного значення мовних одиниць, не входячи в їх денотативний зміст. Тобто експресивність трактує як семантична категорія. Слідом за В. К. Харченко [48, с. 153] ми вважаємо, що в основі експресії лежить невідповідність будь-яких мовних засобів мовним стандартам. Тому сутність мовної експресії, ймовірно, полягає в подоланні всіляких шаблонів, стандартів; експресія в мові виступає як щось нерегулярне, нетипове і тому незвичайне, свіже, виразне.

При розгляді лінгвістичної природи експресивності слід розмежовувати мовну експресивність. Під мовними засобами вираження експресивності розуміються експресивні засоби, які притаманні самій системі мови і які мають регулярну відтворюваність.

Отже, їх переклад на українську мову, в принципі, не повинен представляти значних труднощів, так як більшості мовних експресивних засобів системи англійської мови можна знайти еквівалентну з відповідною в системі української мови.

Мовна експресивність реалізується тільки в процесі мови і створюється тільки контекстом. Поза контексту в свідомості носіїв мови дані експресивні значення відсутні. В цьому випадку мова йде про okazіональні вживання мовних одиниць. Н. В. Губенко висуває думку про те, що основною ознакою адгерентної (тобто мовної) експресивності є «використання слова в експресії

пасивного переносному значенні, тобто в основі її виникнення лежить полісемантичність слова» [49, с. 68].

У плані зіставлення оригіналу роману з двома його перекладами на українську мову особливий інтерес представляють саме переклад мовних засобів, тобто тих, які стають експресивними лише в контексті при вживанні в мові. Такий порівняльний аналіз дає можливість з'ясувати, як долаються труднощі, обумовлені як відносинами між системами мов, що беруть участь в перекладі, так і деякими позалінгвістичними факторами, а також виявити, які елементи оригіналу залишаються переданими в перекладі.

Так як при перекладі художньої прози експресивне значення, як правило, домінує над лексичними, засоби мовної експресивності оригіналу представляють для перекладача свободу вибору для одиниць мають бути не змістовними, а функціональними еквівалентними відповідниками.

У той же час саме мовний експресивний ефект створюють особливі труднощі при перекладі художньої прози.

Говорячи про експресивних можливостях одиниць фонетичного рівня мови, Писарев, Д. С зазначає, що семантика фонем досить умовна, оскільки фонема не корелює з конкретним денотатом, але володіє смислорозрізною функцією. Однак навіть така елементарна одиниця, як фонема, а точніше - її мовні маніфестації (алофон, звуки мови) мають образні потенції, відображаючи реально звучить світ (ономатопея) або виступаючи в якості динамічного інтенсифікатора (алітерація) [41].

Таким чином, організація звукової форми спрямована на використання фонетичного значення як художньо-виразного засоби для підкреслення загального змісту і посилення експресивного звучання твору. Експресивність реалізується безпосередньо в формальній структурі слова за допомогою таких засобів, як фонемний повтори (алітерація, асонанс) і особливий фонемний склад (ономатопея), а також створюється шляхом фонологічно нерелевантного для даної мови зміни якості фонем, за допомогою просодичних засобів і спеціальних ритміко-інтонаційних конструкцій.

Іншими словами, фонетичний вигляд слова грає певну роль в організації художнього мовлення.

У зв'язку з тим, що оповідання А. Конан Дойла «Пістрява стрічка» являє собою зразок художньої прози, експресивність на рівні фонетики зустрічається в ньому порівняно рідко. Проте, окремі елементи тексту оригіналу, марковані фонетичною експресивністю і представляють певні труднощі при перекладі на українську мову, заслуговували детального розгляду.

Експресивність мови героїв оповідання і її емоціонально - естетичний вплив підвищують авторські фонетичні засоби, пов'язані із звуковою матерією мови через вибір слів, їх розташування і повтори. Одним з таких засобів є алітерація, заснована на фонемний повторі, оскільки є важливим засобом передачі естетичної інформації, то, отже, його компонентами, що входять в інваріант перекладу і передаються як з урахуванням своєї кількості, так і якості, тобто приналежності до певного рівня мови, в нашому випадку - до фонетичного.

Словотвірна система англійської мови володіє багатими експресивними можливостями, які, тим не менш, не завжди або в повному обсязі збігаються з експресивними можливостями української мови, що веде до створення виділених труднощів в перекладі художньої прози з англійської мови на українську.

Особливий мовний колорит надають оповіданню певні авторські складні слова, що характеризують незвичайним лексичним наповненням закрплених в системі англійської мови словотворчих моделей. Саме складні слова укладають в собі весь спектр емоційно-експресивної оцінки, переданої в мові героїв: іронію, сарказм, здивування, захоплення.

Яскравим експресивно-емоційним забарвленням є okazіональні похідні дієслова, утворені за допомогою прислівників. Їх експресивний потенціал ґрунтується на тому, що вони створюються на основі існуючих моделей.

Експресивні засоби, що використовуються А.Конан Дойлем в оповіданні «Пістрява стрічка», створюються також на базі існуючих моделей словоскладання.

Відомо, що експресивність на цьому рівні якнайкраще реалізується в англійській мові, в якій словотвір має практично необмежені можливості. До цього типу експресивних засобів можна віднести численні авторські неологізми, які досить часто зустрічаються на сторінках оповідання.

Лексичні експресивні засоби охоплюють пласт слів, що мають крім свого предметно-логічного значення ще і оцінний компонент, а також вигуки і підсилювальні частки.

В оповіданні А.Конан Дойла «Пістрява стрічка» важливим експресивним потенціалом на рівні лексики мають слова, які є за своїм речовинним значенням повними синонімами по відношенню до відповідних слів сучасної англійської мови і відрізняються від останніх лише своїм лексичним забарвленням і, отже, експресивною маркованістю. Однак при цьому така експресивність може виражати авторську іронію або іронію персонажа по відношенню до самого себе або до іншого персонажу.

Багато використуваних автором лексеми, що належать до розмовного стилю мовлення, представляють собою вторинні освіти і характеризуються підвищеною експресивністю через не до кінця ранкучинних зв'язків між основним і похідним значенням.

Поняття експресивності стосовно синтаксичного рівня обговорюється в цілому ряді робіт.

Експресивні синтаксичні конструкції протиставляються конструкції, що знаходяться в стані синтаксичного спокою, а експресивність визначається як «властивість синтаксичних форм збільшувати прагматичний потенціал висловлювання понад тої міри, яка досягнута лексичними значеннями елементів, які наповнюють ці синтаксичні форми» [50].

Експресивність в художньому тексті може бути передана не тільки спеціальним вибором слів, але і особливим їх розміщенням - спеціальними синтаксичними засобами.

Так, наприклад, для мови багатьох творів А.Конан Дойла характерна діалогічна форма представлення художньої інформації. А діалоги, в свою

чергу, характеризуються використанням синтаксичних способів компресії, тобто пропуском логічно необхідних елементів висловлювання. На сторінках роману найбільш часто зустрічаються еліптичні питально-відповідні конструкції.

Певне експресивне навантаження також несе використовуваний автором прийом простого контактного повтору, який в силу відмінності в міру експресивності в двох мовах передається на українську мову за допомогою використання трансформаційних способів перекладу.

Таким чином, експресія мови оповідання А.Конан Дойла «Пістрява стрічка» на синтаксичному рівні представляється зміною синтаксичних зв'язків слів, тобто зміною звичайного порядку слів, використанням еліптичних конструкцій, синтаксичних повторів і т. д. Відмінності у вживанні експресивних засобів на рівні синтаксису тексту зумовлюють необхідність використання в перекладі трансформаційних прийомів, таких як членування і об'єднання речень, додавання і ін.

3.2. Способи перекладу українською мовою засобів експресивного синтаксису, оснований на скороченні вихідної моделі речення

Всім стилям мовлення притаманне використання мовних засобів, які своєю чергою підсилюють висловлювання завдяки використанню емоційно-експресивних відтінків до контексту твору. Для підсилення вираженості у творах зазвичай використовуються різні засоби, а частіше – стилістичні фігури. Поєднуючи в собі словникове та контекстуальне значення вони ускладнюють роботу перекладача, адже іноді важко зрозуміти головну ідею та правильно передати її в перекладі.

Для того, щоб читач зміг зрозуміти головну ідею, перекладу потрібно спочатку зрозуміти зміст тексту, його словникове та контекстуальне наповнення стилістичних засобів. Багатий потенціал експресивного синтаксису активно використовується письменниками та перекладачами.

Синтаксичні засоби дуже відрізняються один від одного за функціями й структурою. Іноді письменники поєднують непоєднуване і тим самим поглиблюють змістовну складову та посилюють емоційне сприйняття твору.

Частина тексту або частини тексту передають зміст впливаючи на емоції та почуття читця. У такому випадку ми можемо стверджувати, що в тексті були використані засоби вираження експресивності. Проте, початку нам потрібно розглянути поняття «експресивності», яке подекуди ототожнюють з поняттям «експресія». Утім, це не одне і те ж саме. Якщо експресія – це інтенсифікація (збільшення, підсилення) виразності, то експресивність – це вже сама інтенсифікована (збільшена, підсилена) виразність, така психологічно й соціально мотивована властивість мовного знака, що деавтоматизує його сприйняття, підтримує загострену увагу, активізує мислення людини, викликає напругу почуттів у слухача (читача) [6].

На нашу думку, «експресивний» треба тлумачити як «інтенсифіковано (збільшено, підсилено) виразний». Будь-який текст характеризується належністю до певного стилю, отже кожний текст має стилістичний аспект, що репрезентований різноманітним функціонуванням стилістичних виражальних засобів – фігур мовлення [2].

Стилістичні проблеми перекладу стосуються передачі у перекладі стилістичних характеристик оригіналу: відповідності стилів і жанрів та передачі різних стилістичних засобів. Для розгляду цих проблем спочатку доцільно визначити поняття «стилістична відповідність» та «стилістичний відповідник». Стилістична відповідність перекладу оригіналу досягається шляхом врахування особливостей стилів текстів мовою оригіналу і перекладу та адекватної передачі всіх стилістичних характеристик оригіналу. Стилістичний відповідник – це стилістичний засіб мови перекладу, адекватний відповідному засобу мови оригіналу [2].

Стилістичні прийоми різних мов в основному збігаються, але функціонують по різному. Вони мають різну частоту вживання, виконують різні функції, чим і зумовлюють необхідність у трансформації. Стилістичні перекладацькі трансформації з вихідним текстом є дуже важливими для перекладача, адже він керується принципом відтворення в перекладі аналогічного ефекту, тобто викликати емоції у читача, навіть коли потрібно залучити абсолютно інші мовні

засоби. Таким чином, перекладач повинен мати на меті не передачу стилістичних прийомів, а обов'язково відтворити його експресивну функцію в контексті. Під синтаксичними трансформаціями розуміється заміна одного типу синтаксичної конструкції на інший. Відомо, що усі види синтаксичних трансформацій при перекладі можна поділити на чотири типи, а саме: нульову трансформацію, перестановку, заміну і трансформації синтаксичних конструкцій [4].

Однією з важливих складових при перекладі текстів являє правильне застосування перекладачем тієї чи іншої перекладацької трансформації. Вперше поняття перекладацької трансформації або зсуву (translation shifts - зрушення) ввів Дж. Кетфорд. Дж. Кетфорд, який дає наступне визначення перекладацьким трансформаціям: «відхід від формальної відповідності в процесі переходу з вихідної мови на мову перекладу» (Catford 2000: 141). Дослідник виділяв два види трансформацій (зрушень): рівнева трансформація (level shifts) і трансформації категорій (category shifts): всередині цієї категорії трансформацій виділяються структурні трансформації (structure shifts), трансформації класу (Class shifts), трансформації, при яких відбуваються зміни в ранзі (unit shifts) і внутрішньо-системні трансформації (intra-system shifts).

Ж.П. Вино і Ж. Дарбельне також пропонують застосовувати при перекладі деякі перекладацькі прийоми. Згідно з їхньою теорією ці прийоми при перекладі поділяються на прийоми прямого перекладу (до яких відносяться дослівний переклад, калькування і запозичення) і прийоми непрямого перекладу (куди входять еквіваленція, транспозиція, адаптація і модуляція) [20, с.123].

Багато вітчизняні вчені також приділяли увагу перекладацьким трансформаціям. Свої класифікації пропонували такі дослідники, як В.Н. Комісарів, А.Д. Швейцер, Т.А. Казакова, Я.І. Рецкер, Л.С. Бархударов, Р.К. Миньяр-Белоручев і ін. Класифікації, представлені авторами, мають свої відмінності: наприклад, концепція Л.С. Бархударова більш компактна, а класифікації В.В. Комісарова і Т.А. Казковий більш докладні. також варто відзначити, що різні вчені відносять деякі трансформації до різних груп.

Наприклад, В.В. Комісарів відносить антонімічний переклад до комплексної, лексико-граматичної групи, в той час як Т.А. Казакова відносить дану трансформацію до граматичної групи, а Я.І. Рецкер і В.В. Сдобников – до лексичної. Також класифікації розрізняються за кількістю груп. Одні дослідники виділяють тільки граматичні та лексичні трансформації (Я.І. Рецкер, Р.К. Миньяр-Белоручев), В.В. Комісарів виділяє три групи, куди входять, в тому числі, лексико-граматичні, Т.А. Казакова крім лексичних і граматичних виділяє стилістичні трансформації.

Перелічимо основні перекладацькі трансформації, на основі класифікацій зазначених вище авторів, що можна проспостерігати у творі А.Конан Дойла «Пістрява стрічка».

До лексичних трансформацій належать: транскрибування, транслітерація, калькування; лексико-семантичні заміни (семантичні модифікації): конкретизація (звуження) значення, генералізація (розширення) значення, модуляція (також смислове або логічний розвиток), нейтралізація значення, посилення емпізи, функціональна заміна, коментар.

До граматичних трансформацій належать: граматичні заміни, членування речень, з'єднання речень, прийоми поширення, приєднання, перестановки, нульовий переклад.

До лексико-граматичних трансформацій належать: експлікація (описовий переклад), компенсація втрат при перекладі, антонімічний переклад, прийом додавання, прийом опущення.

До стилістичних відносяться: дослівний переклад (синтаксичне уподібнення), заміна словесного складу, заміна способу, заміна (або фігури мови), вилучення переносного значення, метафоризація / деметафоризація.

Дещо відрізняється від представлених вище класифікацій концепція, запропонована Л.С. Бархударова, в якій вчений виділяє наступні види перекладацьких трансформацій: перестановки («зміна порядку проходження мовних елементів »); заміни, серед яких можуть бути як граматичні (Заміна форм слова, частин мови, членів речення, синтаксичні заміни в складному

реченні, об'єднання пропозиції, членування пропозиції, заміна підпорядкування твором), так і лексичні (конкретизація, генералізація і модуляція); додавання і опущення [9].

До способів перекладу українською мовою засобів експресивного синтаксису, оснований на скороченні вихідної моделі речення можна віднести анафору - повторення якогось слова або ряду слів на початку окремих речень або строф [9]. Анафора підсилює і емоційно підкреслює сенс того, про що розповідає А.Конан Дойль у своєму оповіданні «Пістрява стрічка».

Наслідком використання анафори є виразність, створення певного темпу і мелодики [13, с. 309]. За допомогою анафори автор актуалізує увагу читача і передає душевний стан людини.

Анафоричні повтори в оповіданні А.Конан Дойла «Пістрява стрічка» виражають:

- а) впевненість;
- б) захоплення;
- в) авторську думку.

Епіфора - повторення слова або фрази в кінці окремих речень або віршів.

Антитеза - це фігура мови, яка відома ще з давніх часів завдяки активному використанню давньогрецькими і давньоримськими філософами для впливу на слухача. На думку М. Брандес, антитеза - це стилістична фігура, яка побудована на підкресленому протиставленні протилежних понять, явищ, думок, образів і почуттів, в основі якої лежить антонімічна пара, або зіставлення двох понять, виражених контекстуальних антонімами [13, с. 68].

Синтаксичні конструкції, в яких реалізується антитеза, вельми різноманітні: від простого словосполучення до поширеного речення або фрагмента прозового тексту у вигляді абзацу. Антитези можуть бути асиндетимічними.

Залежно від кількості протилежних за змістом понять / словосполучень в синтаксичній конструкції останні можна розділити на наступні види:

- а) однокомпонентні;
- б) двокомпонентні;

в) трикомпонентні .

Аналіз тексту оповідання та перекладацьких трансформацій, що були застосовані при перекладі оповідання «Пістрява стрічка» Артура Конан Дойля Миколою Дмитренком, дозволив виділити певні перекладацькі трансформації в оповіданні. Одним з видів синтаксичних трансформацій є синтаксичне уподібнення. Синтаксичне уподібнення є трансформацією, під час якої синтаксична структура вихідної мови перетворюється в аналогічну структуру цільової мови, тобто в оригіналі та перекладі спостерігається існування паралельних конструкцій. В.Н. Комісаров називає ще цю трансформацію нульовою або дослівним перекладом [3].

Синтаксичне уподібнення може призводити до повної відповідності мовних одиниць та порядку їх розташування в оригіналі та перекладі, хоча деякі елементи, такі як артиклі, службові слова можуть вилучатися (опускатися).

Наприклад: The left arm of your jacket is spattered with mud in no less than seven places. The marks are perfectly fresh. [1, с.109].

Лівий рукав вашої жакетки заляпано грязюкою не менш як у семи місцях. Плями зовсім свіжі. 765 [51, с.765].

«Tell me, Helen, said she, have you ever heard anyone whistle in the dead of the night?» [1, с.111].

– Скажи мені, Хелін, – спитала вона, – чи ти хоч раз чула, як хтось свистить уночі? [51, с.768].

У наведених прикладах ми спостерігаємо повну відповідність мовних одиниць в оригіналі та перекладі, тобто під час процесу перекладу відбулося синтаксичне уподібнення.

Перестановка як вид перекладацької трансформації – це заміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Перестановці піддаються, зазвичай, слова, словосполучення, частини складного речення, а також самостійні речення в тексті. Вона може бути двох типів: інверсійною та частково інверсійною. Інверсійна перестановка відбувається, коли підмет та присудок міняються місцями в реченні перекладу.

Наприклад: The wind was howling outside, and the rain was beating [1, с.112].

Завивав вітер, у шибки періцив дощ [51, с.769].

Часткова інверсійна перестановка передбачає збереження прямого порядку головних членів речення зі зміною місця розташування другорядних членів при перекладі.

Наприклад: I could not sleep that night. [1, с.112].

Тієї ночі я не могла спати. [51, с.769].

У наведеному прикладі можемо спостерігати, що обставина часу в оригіналі знаходиться наприкінці речення, а в перекладі – на початку.

У кожному художньому творі важливим є синтаксична організація тексту. А «Пістрява стрічка» Артура Конан Дойла є яскравим прикладом використання експресивності за допомогою низки стилістичних фігур. Для даного оповідання характерна синтаксична організація тексту, яка є одним із невід'ємних складників індивідуально-авторської виразності

Таким чином, утворені в результаті експансії варіанти синтаксичних моделей є стилістично маркованими і виконують функцію посилення виразності мовлення в оповіданні А.Конан Дойла «Пістрява стрічка».

3.3 Переклад українською засобів експресивного синтаксису, заснованого на розширенні вихідної моделі речення

Дослідження експресивного синтаксису, заснованого на розширенні вихідної моделі речення полягає в розкритті структурних і функціональних особливостей, заснованих на експансії вихідної моделі синтактико-стилістичних маркерів в «Пістрявій стрічці» А.Конан Дойла, а саме - різних видів повтору і перерахувань (полісиндетон, кільце, ампліфікація, простий контактний повтор, анадіпложіс, анафора, епіфора, антитеза).

Дослідження експресивного синтаксису, заснованого на розширенні вихідної моделі речення є вивчення та опис особливостей організації синтаксично-стилістичної моделі речення, заснованих на експансії; виявлення особливостей семантико-синтаксичної організації конструкцій емоційно-

експресивного синтаксису, що представляють різні види повтору і перерахувань і роблять текст «Пістрявої стрічки» А.Конан Дойла більш виразним.

Експансія синтаксичної структури реалізується в художній мові за рахунок розширення структури лінійного кількості одиниць, що входять в неї, і ускладнення структури через введення в групу головних членів речення додаткових одиниць [40].

А. Мороховський до синтаксико-стилістичних маркерів, заснованих на експансії вихідної моделі речення, відносить різні види повтору, перерахування, емпатичну конструкцію і вступне речення [37, с. 138].

Перерахування неодноразово було предметом окремих лінгвістичних досліджень. Таким чином, перерахування є стилістичним прийомом, який може відтворювати багатогранність предметів і явищ дійсності [35, с. 151].

У «Пістрявій стрічці» А.Конан Дойла вдалося виявити такі види перерахувань, як полісиндетон, ампліфікація, а також такі види повтору: кільце, простий контактний повтор, анадіпложіс, анафора, епіфора, антитеза.

Аналіз синтаксико-стилістичних маркерів в нашому дослідженні почнемо з тих, що входять в групу перерахування.

Багатосполучниковість створює ефект розміреності, рівноваги і протяжності висловлювання. У полісиндетичних конструкціях перекладач Микола Дмитренко використовує:

- 1) сполучник і;
- 2) сполучник як;
- 3) сполучник чи;
- 4) сполучник або;
- 5) сполучник що;
- 6) сполучник доки.

Найпоширенішим видом полісиндетон в «Пістрявій стрічці» є той, який утворений за допомогою сполучника «і».

Наведемо приклад:

Холмс ліг і з лупою в руці заходився повзати по підлозі, прискіпливо оглядаючи всі щілини між дошками. Так само уважно він обстежив і дерев'яні панелі на стінах. Потім підійшов до ліжка і якийсь час розглядав його й стіну, біля якої воно стояло. Нарешті взявся за шнур дзвінка і з силою смикнув його. [51, с.777].

Ми чули, як десь далеко церковні дзигарі глухо вибивали кожну чверть години. [51, с.782].

Цілком можливо, що його не буде аж до вечора, і, отже, ніщо не перешкодить вам оглянути будинок. [51, с.771].

Однорідними членами, які об'єднує полісинтетичний зв'язок, в «Пістрявій стрічці» А.Конана-Дойля можуть виступати всі члени речення:

- а) підмети;
- б) присудки;
- в) додатки;
- г) обставини;
- д) означення.

Отже, ампліфікація в «Пістрявій стрічці» представлена досить різноманітно і є однією з найбільш використовуваних стилістичних фігур.

Частотними в плані вживання є синтаксико-стилістичні маркери, що входять в групу повтору. Кільце - повтор мовної одиниці на початку і в кінці речення. Найчастіше повторюються окремі слова або словоформи. Словосполучення часто вжито в реченні тричі, тому можна говорити, що в цьому прикладі присутній також лексичний повтор. Таке різноманіття маркерів експресивності в одній синтаксичній конструкції надає їй додаткову виразність.

Простий контактний повтор - безпосередня послідовність повторюваних одиниць, які займають у реченні контактну позицію [42, с.41].

Наприклад:

Так, так, пригадую той випадок із опаловою тіарою... [51, с.766].

Т. Жук класифікує повтори за характером їх структурної організації. За цим критерієм вона виділяє простий контактний повтор, який може бути виражений

двочленним або тричленним поєднанням слів, що виражають емоційно-оцінну тональність того, що викладається [25, с. 8-9].

Іноді повтор зустрічається не тільки в межах одного речення, але і в межах тексту.

Повтор слова часто створює смисловий фон, емоційне відчуття роздратування (перша частина тексту) і захоплення (друга частина тексту).

Повторюватися можуть кілька елементів в межах однієї синтаксичної конструкції.

В результаті проведеного дослідження ми можемо припустити, що простий контактний повтор є джерелом додаткової інформації щодо характеру сприйняття ситуації. Також повтор може супроводжуватися граматичним паралелізмом.

Простий контактний повтор в «Пістрявій стрічці» представлений всіма членами речення:

- 1) присудком;
- 2) підметом;
- 3) означеннями;
- 4) додатками;
- 5) обставинами.

Наведемо приклад:

*«Думаю, що свистіти, коли спиш, **неможливо**».*

*«Авжеж, **неможливо**. А в чім річ?» 768*

*Його звуть **Арміїдж**, Персі **Арміїдж**.*

Так, досить поширеними в «Пістрявій стрічці» є повтори, графічно оформлені за допомогою з'єднувального сполучника. Такі повтори максимально акцентують увагу читача на дії, описі, кількості, зображенні дійсності і т.п. Це створює додаткову експресивність у тексті.

Висновок до 3 розділу

Таким чином, мовна категорія експресивності може бути визначена як вираз суб'єктивного ставлення мовця до предмета мовлення, як емоційно-оцінне ставлення суб'єкта мови до того, що фіксується в об'єктивному утримуванні мовних одиниць.

В ході проаналізованого матеріалу було виявлено, що зміст категорії експресивності визначають конотації, які нашаровуються на основне значення мовної одиниці і таким чином створюють зображальність і виразність мови. При цьому експресивність складає основну частину конотативного значення мовних одиниць, не входячи в їх денотативного утримання.

Вивчення лінгвістичної категорії експресивності в цілому дозволило зробити висновок про те, що експресивні потенції слова протиставляються не тільки його загальній конотації, але і загальній кіннотації тексту, яка розгортає, збільшує експресивні можливості окремих слів, маючи в своєму розпорядженні багату систему способів і прийомів виразності.

Було виявлено, що експресивність мови роману А.Конан Дойла з'являється в результаті незвичайного стилістичного використання тих чи інших мовних засобів, інтенсифікації кількісних і якісних аспектів позначається, використання асоціативності образів, що викликають позитивну або негативну емоційну оцінку.

Мова А.Конан Дойла має широкий спектр експресивних засобів на різних мовних рівнях. При цьому особисті засоби і прийоми створення експресивності можуть часто поєднуватися і взаємодіяти на всіх рівнях мовної системи. Їх концентрацією в одному тексті автор створює особливий художній світ, формує його найбільший експресивний потенціал.

Зіставлення оригінального тексту оповідання А.Конан Дойла «Пістрява стрічка» і його перекладу українською мовою дозволило проаналізувати запропоновані шляхи вирішення проблеми еквівалентності перекладу, а також оцінити, наскільки успішно вони впоралися із завданням відтворення в мові

перекладу образних художніх засобів оригіналу і збереження його національного забарвлення.

Багато елементів експресивного вираження оригіналу були в семантичному, контекстуальному і структурному відношенні еквівалентно відтворені українською мовою. Тим часом, в обох перекладах зустрічаються випадки як занадто вільного, так і буквального перекладу окремих фрагментів, що часто призводить до втрати емоційного відтінку, закладеного в оригіналі.

В цілому авторам перекладів вдалося цілком успішно вирішити складну задачу відтворення в мові перекладу експресивного вираження тексту оригіналу і збереження його національного забарвлення, при створенні текстів, близьких до оригіналу з екстралінгвістичної точки зору (національних і культурних особливостей) і по силі художнього і емоційного впливу на українського читача.

ВИСНОВКИ

Експресивність тексту художньої літератури – категорія багатопланова. Англomовні художні твори мають свої відмінні мовні особливості. Їм притаманна широка метафоричність, образність мовних одиниць майже всіх рівнів, в тому числі і синтаксичних.

У нашій роботі досліджено феномен «експресії» та «експресивного синтаксису» і зроблено висновки про те, що поняття експресивності синтаксису тісно пов'язане з категоріями емоційності і експресивності, які, в свою чергу, пов'язані з поняттями оцінковості, образності, модальності.

Також вивчено типологію засобів експресивного синтаксису в англійській мові та синтаксичні проблеми перекладу англійського художнього тексту українською мовою.

На матеріалі досліджуваного твору виокремлено одиниці зі скороченням вихідної моделі речення: еліптичні речення, замовчування, непоширені речення, номінативні речення, безсполучниковий зв'язок, мовна парцеляція, зміна порядку слів як засіб експресивного синтаксису, а також такі моделі розширення вихідного тексту як повтор, полісиндетон, паралельні конструкції.

Досліджено синтаксичні проблеми перекладу англійського художнього тексту українською мовою. Встановлено, що вживання засобів експресивного синтаксису в художньому дискурсі обумовлено інтерактивною природою діалогу і емоційними реакціями комунікантів. На відміну від вживання експресивних засобів, для створення образності тексту, вживання експресивних синтаксичних структур має прагматичну спрямованість і пов'язане з комунікативною інтенцією мовця і передачею додаткових прихованих смислів.

Яскравим прикладом експресивності в оповідання А.К. Дойла «Пістрява стрічка» є скорочення вихідної моделі речення, представлена у творі через вживання еліптичних речень, замовчування, непоширених речень, безсполучникового зв'язку, номінативних речень, мовної парцеляції. Скорочення вихідної моделі речення в оповіданні Артура Конан Дойла

«Пістрява стрічка» вимагає стиснення змісту, не спотворюючи його основної думки і ідеї.

Розширення вихідної моделі речення в творі відбувається через використання повторів, полісиндетону, паралельних конструкцій.

Багато елементів експресивного вираження оригіналу були в семантичному, контекстуальному і структурному відношенні еквівалентно відтворені українською мовою. Тим часом, в обох перекладах зустрічаються випадки як занадто вільного, так і буквального перекладу окремих фрагментів, що часто призводить до втрати емоційного відтінку, закладеного в оригіналі.

Встановлено, що основними перекладацькими трансформаціями, використаними перекладачем Миколою Дмитренком для передачі функцій експресивного синтаксису оповідання А.К. Дойла «Пістрява стрічка» українською мовою є наступні: граматичні заміни, членування речень, об'єднання речень, прийоми поширення, перестановки, нульовий переклад; лексико-граматичні трансформації експлікації, компенсації втрат при перекладі, антонімічного перекладу; стилістичні трансформації заміни стилістичного прийому, підбір функціонального аналогу, стилістичного нівелювання, стилістичного підсилення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Doyle, Arthur Conan (1892). *The Adventures of Sherlock Holmes*. Harper & Bros.
2. Акимова Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка. - М.: Высш. шк., 1990. – 168 с.
3. Акимова Г.Н. Развитие синтаксических конструкций в современном литературном русском языке. Динамика структуры современного русского языка. – Ленинград: Издательство ЛГУ, 1982. – с. 110-120.
4. Акимова Г.Н. Экспрессивные свойства синтаксических структур. Предложение и текст: семантика, прагматика и синтаксис. – Ленинград: Издательство ЛГУ, 1988. – с. 15–20.
5. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса. – М.: Высшая школа, 1981. – 185с.
6. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса: на материале английского языка. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2008. – 216 с.
7. Арнольд И.В. Интерпретация художественного текста (Типы выдвиганий и проблема экспрессивности). Экспрессивные средства английского языка. Л., 1975. – 448 с.
8. Балли Ш. Французская стилистика. — М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. – 595 с.
9. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С.Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 238 с.
- 10.Баскакова Е.С. Экспрессивные синтаксические конструкции: перевод и их влияние на скрытые характеристики текста (на материале романа М. Булгакова Мастер и Маргарита и его перевода на английский язык) Тюменский государственный университет, Тюмень, 2009. – 23 с.
- 11.Береговская Э. М. Очерки по экспрессивному синтаксису. Москва, 2004. – 208 с.
- 12.Береговская Э.М. Экспрессивный синтаксис: Учеб. пособие к спецкурсу.- Смоленск: Изд-во СГПИ, 1984. – 92 с.

- 13.Брандес М. Стилистика текста. Теоретический курс, 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Прогресс – Традиция; ИНФРА, 2004. – 416 с.
- 14.Буске В. Стилистический аспект функционально-семантического поля, 2001. – 154 с.
- 15.Валгина Н. С. – М. : Высшая школа, специальности «Журналистика», – 259 с.
- 16.Валгина Н. С. Синтаксис современного русского языка : Учебник для вузов М.: Высш. шк., 2003 – 416 с.
- 17.Вахитова, Г.В. Способы передачи внутренней экспрессивности текста (на материале юридической литературы на русском и английском языках): Автореф. дис. канд. филол. наук. Уфа, 2007. – 30 с.
- 18.Вежбицкая А. Монография. — М.: Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
- 19.Вежбицкая А. Понимание культур через средство ключевых слов
- 20.Вине Ж. - П. и Дарбельне Ж. . Технические способы перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. - М., 1978. – 475с.
- 21.Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. М.: Академия наук СССР, 1963 – 253 с.
- 22.Галкина-Федорук Е.М. Об экспрессивности и эмоциональности в языке. Сборник статей по языкознанию, посвященный профессору МГУ акад. В.В. Виноградову. – М., 1958. – с. 103–124.
- 23.Гридин 1990 – Гридин В. Н. Экспрессивность. Лингвистический энциклопедический словарь. Под ред. В. Н. Ярцевой. М., 1990 – 683 с.
- 24.Давидюк Л. В. Русский язык 10 класс. Дядечко Л. П., Стативка В. I. 2018 – 312 с.
- 25.Дудик П. С. Д 81 Стилiстика української мови: Навчальний посiбник. — К.: Видавничий центр «Академiя», 2005. — 368 с.
- 26.Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського розмовного лiтературного мовлення : просте речення; еквiвалент речення. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім О. О. Потебні. – Київ: Наук. думка, 1973. – 284 с.

27. Жук Т.В. Лексичний та синтаксичний повтор в українській народній творчості (на матеріалі українських народних казок). 2005. – 18 с.
28. Загнітко А. П. Категорія елімінації: структура і семантика. - Донецьк : БАО, 2011. – 991 с.
29. Загнітко А. П. Семантико-граматичне енергетичне ядро дієслівності : українська мова / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 2014. – № 5. – С. 3–13.
30. Загнітко А.П. Теорія граматики і тексту: монографія. – Донецьк : ДонНУ, 2014. – 480 с.
31. Ионова С.В. Эмотивность текста как лингвистическая проблема : дис. канд. филол. наук. Волгоград, 1998. – 197 с.
32. Коростова С. В. Эмотивность как функционально-семантическая категория : к вопросу о терминологии / С. В. Коростова // Известия Российского государственного педагогического университета имени А. И. Герцена. — СПб., 2009. — № 103. – с. 85–93.
33. Кузьмичев С. А. Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода. Вестник МГЛУ. 2012. с. 140–149.
34. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.». 2-е изд., перераб. М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
35. Левинская Р.И. Экспрессивное перечисление в романах Л. Фейхтвангера. Стилистика исследования художественного текста : сб. науч. труд. – Якутск : Изд-во ЯГУ, 1988. – с. 151–159.
36. Ленько Г. Н. Выражение категории эмотивности в художественных произведениях французских, английских и немецких авторов конца XX – начала XXI веков : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук / Ленько Г. Н. – Москва, 2011. – 19 с.
37. Мореховский А.Н., Воробьева О.И., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка: [учебник] – К.: Высшая школа, 1991. – 272 с.

- 38.Новикова Н. И. Роль «контактных» слов в бессоюзном сложном предложении. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. - 2009. - № 2. - с. 191-192.
- 39.Панасюк А.Т. К вопросу об экспрессивном значении синтаксических конструкций. Современный русский язык и методика его преподавания. – Душанбе, 1972. – с. 24.
- 40.Паров'як І. І. Емотивність художнього тексту у скопусі суміжних понять. Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія філологічна : зб. наук. праць. – Острог, 2014. – Вип. 44. – с. 224–226.
- 41.Писарев, Д.С. Функционирование восклицательных предложений в современном французском языке и их прагматический аспект. Прагматические аспекты функционирования языка. – Барнаул: Изд-во АГУ, 1983. – с. 114-125
- 42.Плетт Х. Ф. Вступ до риторичного аналізу тексту / Х. Ф. Плетт. - Гамбург
- 43.Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищ. закл. освіти / О. Д. Пономарів. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2000. – 246 с.
- 44.Пономарів О.Д., В. В. Різун, І. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. — 3-тє вид., перероб. — Київ: Либідь, 2005. – 488 с.
Семантика і прагматика граматичних егруктур: 36. наук, праць / Укл.: Анатолій Загнітко (наук, ред.) та ін. - Донецьк: Вид-во ДонДУ, 1998. - С. 51 - 56.
- 45.Сковородников А. П. Эллипсис как стилистическое явление современного русского литературного языка : пособ. для спецкурса. – Красноярск : Изд-во Красноярск. гос. ун-та, 1978. – 95 с.
- 46.Скребнев Ю.М. Введение в коллоквиалистику. - Саратов, 1985. – 210 с.
- 47.Телия В. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира. Роль человеческого фактора в языке. Москва: Наука, 1988. – с.173–204.

48. Харченко В.К. Разграничение оценочности, образности, экспрессивности и эмоциональности в семантике слова . - РЯШ, 2010, № 3. – с. 21 – 24
49. Цоллер В. Н. Экспрессивная лексика: семантика и прагматика. В. Н. Цоллер. Филолог, науки. – № 6. – М., 1996. – с. 62–72.
50. Чайковский Р.Р. Общая лингвистическая категория экспрессивности и экспрессивность синтаксиса. Уч. записки МГПИИЯ им. М. Горького. Вопросы романогерманской филологии. Москва, 1971. – Т. 64. – с. 196 – 200.
51. Чорна О. В. Усі художні твори зі світової літератури (хрестоматія). 7 клас— X. : Вид. група «Основа», 2015.— 2321 с.
52. Шаховский В. И «Категоризация эмоций в лексикосемантической системе : (на материале английского языка)», 1988 г. – 341 с.
53. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж : Изд-во. Воронеж. гос. ун-та, 1987. – 188 с.
54. Шубин Э.П. Языковая коммуникация и обучение иностранному языку / Э.П. Шубин. - М.: 1972. – 325 с.
55. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. Підручник. Серія "АльмаМатер". - К.: Видавничий центр "Академія", 2004. – 408 с.
56. Эмирова А.Н. Русская фразеология.- М., 1988. – 92 с.